

EL MÓN IDEAL ÉS EL MÓN REAL...?

UN MÓN AL REVÉS DES DE LA CONSIDERACIÓ DE L'AMOR PLATÒNIC.

I. INTRODUCCIÓ

II. UN FILÒSOF DE LA GRÈCIA CLÀSSICA: PLATÓ

1. Esbós biogràfic de Plató
2. L'obra platònica

III. L'AMOR, UNA VESENT HUMANA, EN LA GRÈCIA CLÀSSICA

1. Visió general de les relacions humanes en la "polis" espartana i en l'atenesa de la Grècia clàssica.
  - 1.1. Esparta. Un visionat social d'una polis guerrera.
  - 1.2. Atenes. Un recorregut social d'una polis democràtica.
2. Concepció del nucli fonamental i primari de tot grup social: la família.
  - 2.1. El fonament religiós de la família grega.
  - 2.2. Altres fonaments de la família grega: la procreació, la conservació del patrimoni i la solidaritat entre els seus membres.

IV. A LA RECERCA DEL CONCEPTE DE L'ANOMENAT "AMOR PLATÒNIC"

1. La concepció "vulgar" de l'amor platònic.
2. L'amor platònic en "sentit estricte" o genuïnament filosòfic copsat a través de dos diàlegs platònics inserits en dues obres mestres:
  - 2.1. "El Banquet"
    - 2.1.1. Argument i estructura de l'obra
    - 2.1.2. Anàlisi del contingut de l'obra
  - 2.2. "Fedre"
    - 2.2.1. Argument i estructura de l'obra

2.2.2. Anàlisi del contingut de l'obra

V. UNA BREU SISTEMATITZACIÓ DE L'OBRA DE PLATÓ

1. Metafísica, teodicea i cosmologia: la doctrina de la realitat o del món de les idees, l'univers sensible i el "mite del demiürg"
  - 1.1. La metafísica de la realitat ideal i la cosmologia del món sensible
  - 1.2. La teodicea i el Demiürg
2. Epistemologia: la teoria de la reminiscència incorporada dins de la teoria del coneixement i el "mite de la caverna"
  - 2.1. Introducció a la doctrina platònica del coneixement
  - 2.2. La descripció del mite de la caverna
  - 2.3. La dialèctica de la teoria del coneixement: graus i etapes
3. Psicologia, ètica i societat: l'antropologia o pensament sobre l'ànima, l'ètica i la política i el "mite del carro alat"
  - 3.1. La tensió entre l'ànima (psyché) i el cos (soma)
  - 3.2. L'ètica platònica i el mite del carro alat
  - 3.3. La concepció platònica sobre l'escatologia

VI. LA VALORACIÓ CRÍTICA DE L'AMOR PLATÒNIC EN "EL BANQUET" I "FEDRE"

1. "El Banquet o de l'amor"
  - 1.1. "El Banquet", des de la seva forma literària
  - 1.2. "El Banquet", des del seu contingut filosòfic
2. "Fedre o de la bellesa"
  - 2.1. "Fedre", des de la seva forma literària
  - 2.2. "Fedre", des del seu contingut filosòfic

VII. PLATÓ: CONCORDANÇA ENTRE L'AMOR PLATÒNIC I LA SISTEMATITZACIÓ FILOSÒFICA DE LA SEVA OBRA

VIII. BIBLIOGRAFIA

I. INTRODUCCIÓ

Aquest treball presenta com a base la figura filosòfica de Plató i pretén endinsar-se en la importància d'un tema que es desprèn de la seva pròpia filosofia: l'amor a través de les lectures de *El Banquet* i *Fedre*. I això, per deslligar de soca-rel aquells conceptes vulgars i espuris que circulen arreu sota el pretext d'una falsa interpretació de la doctrina d'aquest filòsof, d'aquell altre concepte nítid i elevat, sobre l'amor platònic, que esdevé -en definitiva- una realitat ideal dins de l'estructura d'un gran sistema filosòfic grec com n'és la d'aquest pensador, deixeble de Sòcrates i mestre d'Aristòtil.

Partint de la lectura, doncs, de dues de les seves obres mestres -el "Banquet" o *de l'amor* i "Fedre" o *de la bellesa*-, s'elabora un estudi concret sobre el nucli del seu pensament. Tanmateix, encara que amb aquest aprofundiment ja es compliria i s'exhauriria la finalitat del treball -no en va, l'acudir a les fonts, és la millor manera de conèixer el pensament d'un autor. Debades, en donar un pas més, intentarem demostrar que l'amor platònic en sentit estricte, investigat com a una "hipòtesi" **(IV,2)** s'ajusta o concorda en forma de "tesi" amb les implicacions del pensament filosòfic de Plató exposades magistralment en:

- La doctrina de la realitat o del món de les idees amb el "*mite del demiürg*" de la metafísica platònica **(V,1)**.
- La teoria de la reminiscència incorporada dins de la seva epistemologia o teoria del coneixement amb el "*mite de la caverna*" **(V,2)**.
- L'antropologia o pensament sobre l'ànima, l'ètica i la política amb el "*mite del carro alat*" **(V,3)**.

Tota vegada, doncs, la "hipòtesi" del treball s'hagi convertit en "tesi", comprovarem exactament quines en són les característiques, així com les diferències, entre les falses concepcions vulgars de l'amor platònic i la seva vertadera dimensió des del punt de vista filosòfic d'aquest pensador.

Tot i això, cal considerar també l'exposició d'un esbós biogràfic de Plató **(II,1)** i la ressenya de la seva producció filosòfica **(II,2)**. Ara bé, en un intent de situar aquest filòsof en el temps i en l'espai, no podem menystenir el context històric i social en què Plató va existir perquè les formes de viure i de pensar del seu temps, sense cap dubte i d'alguna manera indirectament o directa, van influir en la gènesi del seu pensament. De tal manera que és de precís escatir l'amor, com a vessant humana, en la Grècia clàssica, sigui des de la visió general de les relacions humanes **(III,1)** -en la polis espartana i atenesa- i en la concepció concreta del nucli fonamental i primari de tot grup social com n'és la família **(III,2)**.

El treball, finalment, vol aportar unes conclusions a l'obra de Plató i al propi concepte de l'amor platònic mitjançant la reflexió crítica sobre el qual **(VI)**, en tot allò que per arribar a la descripció del tema hagi calgut estudiar i manejar, sense oblidar la concordança entre les obres i la visió global de la doctrina platònica **(VII)**. Per això, tampoc podem oblidar-nos d'exposar la bibliografia utilitzada **(VIII)**, necessària per atribuir entitat i força al treball.

II. PLATÓ: UN FILÒSOF DE LA GRÈCIA CLÀSSICA

1. Esbós biogràfic de Plató

Tot i que la descripció de tots els trets d'una persona determina el capteniment de la seva vida i resulta interessant -en conseqüència- esmerçar-s'hi en els seus detalls físics i específicament humans, el comportament ètic i les actuacions realitzades que la conformen, S'annotarà aquí un imprescindible esbós biogràfic de la semblança de Plató perquè totes les obres de consulta i d'estudi ja proporcionen a bastament la seva semblança. Es dirà, doncs, que Plató -nom atribuït a causa d'unes amples espatlles-, és un pensador grec nascut a Atenes d'una família aristocràtica (428/427a.C.-347a.C.). El seu veritable nom era Aristocles i els seus pares es deien Aristó i Perictona. Des de petit es va interessar per les belles arts i, en concret, per la poesia. Però cap als vint anys va començar l'estudi de la filosofia.

Coneixedor del "ser" de Parmènides, del "devenir" d'Heràclit, dels "números" de Pitàgores i de la "definició" de Sòcrates- va unificar, passant el temps, doctrines tan oposades en la singular "teoria de les idees". Després de l'execució del seu mestre -Sòcrates- va haver de refugiar-se a Mègara a la casa d'Euclides des d'on, quan va acabar la persecució contra els filòsofs, va viatjar per Egipte i Grècia, fent coneixences amb els filòsofs del seu temps i amb les escoles filosòfiques de l'època i, a Sicília, on va ser-hi tres vegades, interessant-se pels ideals polítics de Dionisi de Siracusa.

L'honora principalment l'haver estat deixeble de Sòcrates durant divuit anys, mestre d'Aristòtil i fundador de la famosa Acadèmia (387 a.C.). Plató, a través de la filosofia, va pretendre també donar una orientació a la vida política, però el mètode que proposà en *La República* fou titllat d'utopia.

La filosofia platònica es basa en una desconfiança en els sentits i en una confiança absoluta en el poder de la raó, així com en una necessitat de purificació per a l'adquisició de la veritat filosòfica que no es troba en el món de les ombres sensibles, sinó en el món de la realitat ideal que fa possible la veritable filosofia¹.

2. L'obra platònica

Les obres de Plató presenten problemes de cronologia i

---

¹ KLIMKE, F. / COLOMER E. *Historia de la Filosofía*, E. Labor, Barcelona 1961. Pág. 47-48. 50.
REALE, G. / ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág. 119-120.
FISCHL, J. *Manual de Historia de la Filosofía*. Ed. Herder, Barcelona 1965. Pág. 71-72.
VALLMAJÓ, Llorens. *Historia de la Filosofía*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pág. 30-33.

d'autenticitat que diversos autors han intentat estudiar acuradament per tal de poder concretar-ne una classificació. Però cada especialista en la matèria marca la seva pròpia ordenació depenent dels punts de vista amb què estudia el bloc complet de l'obra de Plató.

Alguns autors li n'atribueixen trenta-cinc diàlegs, així com un grup de tretze cartes i un conjunt de definicions, d'acord amb una ordenació que classifiquen en períodes anomenats *socràtic*, *de transició*, *de maduresa* i *de vellesa*². Altres han preferit classificar les trenta-sis obres en nou tetralogies³ i, atès que -d'alguna manera- l'obra literària de Plató s'ha conservat en un extensíssim "*corpus*", a manera d'una autèntica enciclopèdia per a l'assessorament del pensament dels seus avantpassats, arran de les contínues referències a la filosofia dels seus predecessors, l'elaboració d'aquest treball consulta una catalogació no massa diferent a l'anterior, però que reporta l'avantatge de sintetitzar la temàtica de cada tractat, la qual cosa possibilita fer-se'n una idea de la qual, encara que, evidentment, les introduccions escrites per especialistes a cadascuna de les seves obres en qualsevol edició d'obres completes poden facilitar una visió exhaustiva del pensament del nostre filòsof inserit en cada obra particular⁴.

---

² KLIMKE, F.-COLOMER E. *Historia de la Filosofía*, Ed. Labor, Barcelona 1961. Pág.. 48-49.

³ REALE, G. / ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág, 121-122.

⁴ SALVAT UNIVERSAL S.A. Barcelona, 1996. *Enciclopèdia*, volum 20, PLATÓN. PLATÓ. OBRAS COMPLETAS. Ed. Aguilar, Madrid, 1981.

III. L'AMOR, UNA VESSANT HUMANA, EN LA GRÈCIA CLÀSSICA

1. Visió general de les relacions humanes en la "polis" espartana i atenesa de la Grècia clàssica

Cal situar el treball dins del context històric de la Grècia clàssica del segle IV a. de C. per tal d'entendre millor les idees derivades del pensament filosòfic de Plató i, en concret, la seva teoria sobre l'amor.

Endinsant-nos en temps pretèrits i, fins arribar, al temps en què Plató recull l'herència socràtica, podem distingir diferents aspectes de la civilització grega que ara no tractarem en aquesta ocasió. No obstant, podem enunciar-los per centrar el mapa històric d'aquesta potent civilització, però sense entretenir-nos en els seus principals esdeveniments del passats o en les seves manifestacions culturals i socials: *el període minoic* (2400-1400 a. d C.), *el període micènic* (1400-1200 a. d C.), *el període homèric* (1200-776 a. d C.), *el període arcaic* (776-490 a. d C.) i *el període clàssic* (490-336 a. d C.) on situem el nostre treball.

Grècia estava formada per nombrosos estats independents anomenats "polis". Cada "polis" comprenia una ciutat amb un territori perifèric. Durant els segles VI al V a. de C., van tenir una rellevància especial dues ciutats gregues: Esparta i Atenes⁵.

1.1. Esparta. Un visionat social d'una polis guerrera.

Esparta, ciutat estat de l'antiga Grècia que predomina en la península del Peloponès, desenvolupa una civilització aristocràtica i militar. Esparta va aconseguir dominar tot el Peloponès i, en algunes èpoques, tota Grècia, gràcies a la potència del seu exèrcit.

L'organització política d'Esparta tenia dues característiques fonamentals:

- El domini de l'aristocràcia:

L'aristocràcia espartana estava formada per una minoria de ciutadans que havia sotmès per la força de les armes la resta d'habitants de la "polis". Només els membres d'aquesta aristocràcia podien participar en el govern d'Esparta.

- El militarisme:

---

⁵ TEMATICA SALVAT. "Historia de las civilizaciones". Vol. II, La civilización griega. Salvat Editores, S.A., 2003.

El poder de l'aristocràcia espartana es basava en la seva preparació militar. Per aconseguir aquesta preparació, els ciutadans espartans rebien, a partir dels set anys, uns entrenaments militars duríssims.

Així, doncs, un autèntic espartà havia d'haver tingut pares espartans i rebre una educació estrictament espartana. Els nens, ja de petits eren instruïts per convertir-se en soldats, passant per diferents proves al llarg dels anys, havent d'exercir servei militar fins als seixanta anys.

Esparta era conscient que el seu poder com a "*polis*" residia en la força del seu exèrcit; per això sotmetia durant anys els seus ciutadans a un entrenament militar ja que el que més valorava en els seus homes era la resistència i la fortalesa. Quan naixia un nen espartà, un tribunal l'examinava i decidia si es tractava d'una criatura forta i sana, és a dir, útil per a la guerra, o no. Si el nou-nat es considerava dèbil, era llançat al barranc Taiget.

Els nens espartans que sobrevivien a la decisió del tribunal començaven un duríssim entrenament, organitzat per l'estat. Als set anys s'incorporaven a la comunitat de nois de la seva edat en què, descalços, vestits amb túniques que gairebé no els abrigaven i mal alimentats, estaven obligats a fer un important exercici físic.

A partir dels vint anys, el jove espartà passava la prova més dura de totes, que consistia a viure sol, a l'aire lliure. Fins i tot, al llarg del temps que durava la prova, es veia obligat a matar un esclau.

Els espartans constituïen una civilització tancada, ja que havien prohibit el comerç exterior. Tenien una vida plena de privacions, una alta estima per a la vida castrense i rebutjaven tota manifestació de luxe.

Esparta va desenvolupar una cultura marcial. El coratge en la guerra i la força física eren els valors principals, segons el model del patriota guerrer dibuixat pels poetes Homer i Hesíode. La preparació militar s'encaminava a conrear quatre grans virtuts: la prudència, la templança, la fortalesa i l'obediència concretades pràcticament en la gimnàstica (esport), la lluita, l'ús de les armes i els exercicis de la guerra.

Cal consignar que la família tenia una importància molt limitada i el jove, tot i que podia casar-se als vint anys, no podia viure amb la seva esposa fins que en tenia trenta.

S'atorgava una importància mínima a la capacitat de llegir i escriure, i les activitats comercials i manuals es consideraven indignes. Tot i això, s'estimulava la memorització de les obres d'Homer i Hesíode i s'afavorien les discussions sobre qüestions polítiques i socials, discussions que es tenien durant el temps lliure als llocs destinats a les converses i a les reunions d'homes.

L'educació femenina s'adreçava a la formació d'esposes i mares vigoroses. Mentre que a Atenes les jovenetes menaven una vida separada i reclosa, a Esparta gaudien d'una llibertat més gran, ja que practicaven en públic exercicis de gimnàstica i competicions esportives, i es mostraven nues als gimnasos i als estadis, com els seus companys de l'altre sexe.

1.2. Atenes. Un recorregut social d'una polis democràtica

La ciutat d'Atenes, situada a la regió de l'Àtica, a la Grècia central, desenvolupà una civilització marítima i democràtica. En el segle V a. de C., els perses van envair Grècia. Atenes va encapçalar una aliança de ciutats gregues per defensar-se dels invasors. Els grecs, de dures batalles, com la de Marató, van aconseguir derrotar els perses. En aquest moment es va iniciar l'època d'esplendor d'Atenes.

A Atenes, ciutat rica i pròspera, es va establir la democràcia com a sistema de govern, i l'art i la cultura van assolir un gran desenvolupament. Tanmateix, cal consignar dues qüestions d'importància:

- Sobre la democràcia atenesa:

Tot els ciutadans d'Atenes, pobres o rics, tenien dret a participar en les decisions de govern i dret de ser elegits per ocupar càrrecs públics. Però les dones, els estrangers i els esclaus, no posseïen aquests drets.

- Pel que fa a l'esplendor cultural d'Atenes:

La ciutat d'Atenes va enriquir-se gràcies al treball dels esclaus, el comerç amb els pobles de la Mediterrània i els tributs que pagaven les ciutats aliades. Aquesta riquesa va fer possible que els atenesos embellissin la ciutat amb nombroses estàtues i temples.

Tant els espartans com els atenesos van donar una gran importància a la bellesa del cos, però mantenint ferma la idea fonamental que la societat espartana estava constituïda per una divisió de classes molt més rígida que l'atenesa, essent l'art de la guerra l'eix central sobre el qual girava tota la seva estructura social i

cultural. En canvi, per a Atenes, la política i l'exercici del pensament va ser una de les activitats més valorades socialment. A l'Atenes del segle V a. de C. es reservava només als joves del sexe masculí.

- Als sis anys, edat fins a la qual eren a càrrec de la mare o d'esclaus domèstics, els nens pertanyents a les classes més riques començaven l'educació bàsica. Es preveien activitats per fer a l'escola (al "*didaskaleion*") i hores dedicades a l'exercici físic i a la lluita (a la "*palestra*").
- Després d'aquesta educació bàsica s'iniciava una instrucció adreçada principalment a la formació del caràcter i de les virtuts polítiques. La música i l'exercici físic es consideraven fonamentals per al creixement harmònic del cos i de la ment, ja que la potència i l'equilibri psicofísic eren un fi per ells mateixos i formaven part del desenvolupament coherent de l'home en harmonia amb el cosmos. Així, doncs, el gimnàs, el camp d'esports, la cura del cos, la bellesa, la mesura i el ritme esdevenien objectius principals.
- Posteriorment, l'educació s'endinsava en un sistema que preparava els joves de les classes més riques i nobles per a l'ofici de ciutadà, per a defensar-se als tribunals, per parlar a les assemblees i per discutir en els ambients polítics.
- Finalment, per a aquells que tenien possibilitats econòmiques de dedicar-se a activitats especulatives, hi havia els estudis filosòfics, orientats a la recerca sense finalitats utilitàries immediates.

El servei militar, destinat als joves d'entre divuit i vint-i-dos anys -els anomenats efefs- tenia relació amb la activitat gimnàstica.

2. Concepció del nucli fonamental i primari de tot grup social grec: la família

Evidentment, a l'hora d'investigar el pensament de Plató sobre l'amor, hem de contextualitzar una altra dimensió de caire universal, tot i que la seva estructura es presenta sota formes diferents i amb característiques ben diverses segons l'època, el model o la classe social. Es tracta de resumir la concepció familiar grega per comprendre aquest món social en què Plató es va moure.

No es tracta ara de definir el concepte de família (les seves funcions naturals i socials, els diferents punts de vista) ni d'analitzar els models diversos de la qual (des de la família patriarcal a la família nuclear, els seus valors i costums, fins arribar al concepte actual de

matrimoni), sinó encerclar resumidament els fonaments de la família a l'antiga Grècia⁶.

2.1. El fonament religiós de la família grega

El primer fonament en què es basa la família grega és de caràcter sagrat: l'oikós (terme que significa casa o família) és una comunitat d'individus units per un culte comú, el dels avantpassats, i per relacions personals dotades d'un sentit religiós. Es forma part d'una família quan es té dret de participar en cerimònies i ritus particulars i de vegades secrets. El primer acte que marca l'ingrés d'un nadó a la família és el seu acostament al foc, que és un lloc de culte domèstic, que mai no serà absorbit ni substituït pel de divinitats de caràcter universal com Zeus (Júpiter) o Hera (Juno).

Davant l'estat ("*polis*"), la família ("*oikós*") sempre és representat per un membre de sexe masculí, el pare de família, que n'és considerat el cap. Ell és el responsable davant l'estat, i dins de la família té l'autoritat d'un sobirà i d'un cap religiós: pot decidir abandonar els fills, imposar l'avortament o el divorci, matar a qui entri a les seves habitacions sense permís. El pare de família és el responsable de l'educació dels fills fins a la majoria d'edat i d'ell en depenen les filles solteres, que pot donar matrimoni i de la vida de les quals pot disposar-ne totalment.

Per mitjà del matrimoni, la dona passa de la tutela del pare a la del marit, que administra els seus béns, pot disposar en el seu testament que es casi amb d'altres i pot fer-la fora de casa sense patir cap sanció.

Molt important de cara al que nosaltres anomenem amor / estimació: la inferioritat tan jurídica com política de la dona grega es confirma per la impossibilitat de ser titular de la casa o de la família ("*oikós*") i d'heretar el patrimoni.

2.2. Altres fonaments de la família grega: la procreació, la conservació del patrimoni i la solidaritat entre els seus membres

Però l'aspecte sagrat de la família, tot i ser molt important, no és l'únic que caracteritza la institució familiar grega. Efectivament, la família ("*oikós*") és, a més, un conjunt de persones i de béns (dels quals formen part els esclaus) que té també altres funcions:

- La procreació dels fills legítims
- La conservació del patrimoni

---

⁶ PROA TEMATICA. "El medi social". Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.

- La solidaritat entre els seus membres

La importància de l'aspecte econòmic de la família -subratllat anteriorment- resulta avalada pel propi casament, que és una simple transacció comercial entre la família de l'esposa i l'espòs que se celebra sense formalitats legals o cerimònies religioses: n'hi ha prou que l'esposa entri a casa del marit.

Així, doncs, la procreació legítima i la conservació del patrimoni adquireixen una estreta relació entre ells i amb la figura del pare de família: només poden heretar els fills legítims homes, i solament el pare posseeix l'autoritat de reconèixer-los com a tals.

IV. A LA RECERCA DEL CONCEPTE DE L'ANOMENAT "AMOR PLATÒNIC"

1. La concepció "vulgar" de l'amor platònic

L'amor platònic és una expressió imprecisa. Per això el treball intentarà escatir-ne el seu significat exacte aprofundint el pensament de Plató, sobretot mitjançant la lectura i l'anàlisi de dues de les seves obres: *El Banquet* i *Fedre*. Tanmateix, cal ser molt curosos a l'hora d'utilitzar la paraula "*amor*", i tenir en compte de descobrir, amb precisió, quin concepte definitori n'inclou. Les grans enciclopèdies al nostre abast, des de les seves entrades o la formulació de les seves accepcions, han convingut, amb més o menys matisos, de desxifrar el vocable en qüestió. Però la definició o descripció d'aquest mot no inclou en aquestes obres voluminoses -exceptuant l'apartat de l'accepció filosòfica que en totes s'hi contempla- el concepte d'amor platònic pròpiament dit⁷.

I encara molt més llunyà, pel que fa a l'aproximació del concepte d'amor platònic, el trobem en aquelles creences de caire popular que, en un esforç de síntesi, s'escauen en concepcions properes d'amors impossibles indeterminats i emmarcats en la idealització de somnis eterns.

2. L'amor platònic en sentit estricte o "genuïnament filosòfic"

2.1. "El Banquet" o de l'amor

2.1.1. Argument i estructura de l'obra

El Banquet, s'inclou en la tercera tetralogia de l'obra de Plató - amb les obres *Parmènides*, *Filebo* i *Fedre*- segons Trasilo⁸ i dins dels diàlegs que alguns especialistes han denominat "*de la maduresa*" - com *Fedó*, *La República* i *Fedre*-, tot i que no es disposen de dades certes sobre la data de la seva composició⁹.

---

⁷ GRAN LAROUSSE CATALÀ. Barcelona, 1990. Volum 1.

SALVAT UNIVERSAL, S.A. Salvat Editores. Barcelona, 1996 Tomo 2 / 6.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona, 1981. Volum 2.

DICCIONARIO ENCICLOPÉDICO ESPASA. Espasa-Calpe S.A. Madrid, 1985. Volum 1.

⁸ REALE/ANTISERI. Historia del pensamiento filosófico y científico. Ed. Herder, Barcelona 1998. Pàg. 120-121.

⁹ KLIMKE, F. / COLOMER, E. Historia de la Filosofía. Ed. Labor, Barcelona 1961. Pàg. 49.

Segurament, *El Banquet* fou escrit entre el primer i segon viatge de Plató a Sicília entre l'arc d'anys que comprenen el 387 i 367 a. C.¹⁰

Es tracta d'una de les obres literàries més importants de Plató que tracta sobre l'amor (anomenada també *dialèctica de l'amor*), encara que el títol grec d'aquest diàleg -*Sympósion*- significa "trobada de bevedors" i el subtítol dels manuscrits antics s'enuncia "Sobre el Bé".

El gènere literari d'aquesta obra no és pròpiament el "diàleg", sinó un nou gènere que rep la denominació de "simposi". És a dir, es tracta d'un recull de discursos pronunciats en una sola sessió on Plató comença a exposar-hi la seva doctrina o programa filosòfic -com farà també en *Fedre*- aixoplugant-se sota la figura de Sòcrates. I ho fa així, no solament com a portaveu del pensament filosòfic pròpiament platònic, sinó com un homenatge al seu mestre a qui proposa als atenesos de referent o model humà i intel·lectual des de l'Acadèmia.

L'escenografia de *El Banquet* es desenvolupa a casa d'Agató amb ocasió de celebrar-ne l'èxit d'una de les seves tragèdies¹¹ i en un ambient en què els comensals acorden discursar sobre el déu "Eros". Però cal fer notar que inicialment el fil de la conversa segueix un discurs sofista ja que la majoria de convidats a la taula són deixebles de grans sofistes: Fedre ho és de Lísies; Pausànies, de Pròdic; Erixímac, d'Hípies; Agató, de Gòrgies. Però amb la intervenció de Sòcrates el nivell intel·lectual de la conversa canvia radicalment - atès que el propòsit de Plató s'atansa a superar les opinions ("doxa") dels presents al banquet per assolir, amb la seva humilitat i una estratègia metòdica, la veritat ("alétheia")- i "frente a la pseudosabiduría en suma, puesta en vigencia peligrosamente por todo el movimiento sofístico tan maravillosamente "mimado" en todo ese primer tiempo del diálogo, Platón de pronto, con la palabra de Sócrates, tan cortés y mesurada como cargada de profunda intención, tan rica de humor y de sentido humano como henchida de responsabilidad, alza su voz grave y segura de la sabiduría auténtica; esto es, de la filosofía"¹².

Finalment, amb la intrusió a la reunió d'Alcibíades, completament begut, però amb possibilitat d'honorar Sòcrates amb

---

¹⁰ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona 1998. Pàg. 10.

¹¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona 1998. Nota 30, pàg. 75.

¹² PLATON. Obras completas / RODRIGUEZ, A. El Banquete. Ed. Aguilar, Madrid 1981, Pàg. 556.

les seves paraules, finalitza la reunió i cadascú i a la seva manera se'n torna a casa.

Pel que ens interessa a nosaltres -deixant de banda els aspectes estrictament formals i literaris de l'obra, plena de recursos estilístics, prou divertits i a voltes garneus-, observem en la lectura d'aquesta composició platònica una clara intencionalitat del seu autor en què, amb un ritme melòdic agradós i harmònic, ens proposa -des de la llunyania del segle IV a. C.- la consideració del tema filosòfic de l'amor que nosaltres ens hi endinsarem, deixant-ne constància de l'estructura fonamental de *El Banquet*.

Però, respecte de l'estructura de l'obra hom s'ha vist en la necessitat imperiosa, després d'una atenta i comprensiva lectura, de titular i subtitular les planes del text, d'acord amb l'obra de referència¹³, per tal de poder analitzar de forma ordenada cadascun dels aspectes temàtics que ofereix el *Simposi* de *El Banquet*. L'esquema, doncs, que utilitzarem correspon a l'índex que es proposa a continuació:

---

¹³ Edició base utilitzada per a la traducció catalana: ROBIN, Léon, MORESCHINI, Claudio i VICAIRE, Paul. *Platon, Oeuvres Complètes*. Les Belles Lettres, París 1920-1964 (Collection des Universités de France per l'Association Guillaume Budé).

PLATÓ. "El Banquet / Fedre". MONTSERRAT, J. Edicions 62, Barcelona, 1998. Edició a cura de MONTSERRAT, Josep i traducció catalana de LEITA, Joan.

GIL, Luis. Traducción castellana del griego de El Banquete. PLATÓN. *Obras Completas*. Aguilar, Madrid 1981. Pàg. 563-597.

INTRODUCCIÓ

1. Primera narració en què intervé Apol·lodor¹⁴.
2. Segona narració, feta per Aristodem, segons Apol·lodor¹⁵.

A. PRIMERA PART: el plantejament de l'obra

1. El pretext i l'origen del simposi¹⁶.

B. SEGONA PART: el nus del contingut i el desenllaç de la qüestió

1. Els discursos sobre Eros¹⁷.
  - 1a. El discurs de Fedre¹⁸.
  - 1b. El discurs de Pausànies¹⁹.
  - 1c. El discurs d'Erixímac²⁰.
  - 1d. El discurs d'Aristòfanes²¹.
  - 1e. El discurs d'Agató²².
  - 1f. El discurs de Sòcrates²³.

C. TERCERA PART: el final del Simposi

1. Els episodis protagonitzats per Alcibíades²⁴.
2. L'escena final²⁵.

Ens cal, evidentment, fer referència més explícita al repertori de personatges que intervenen en l'acció de l'obra en qüestió. I, encara que al llarg del treball les doctrines exposades pels participants en el convit resten tractades a bastament, és d'obligat compliment el detallar-ne la seva biografia tot seguit:

- El narrador és **Apol·lodor**, un deixeble fidel de Sòcrates²⁶.

- **Aristodem** és un antic deixeble de Sòcrates que fa la ressenya del simposi a Apol·lodor²⁷.

- **Fedre**, n'és el primer contertulià²⁸.

¹⁴ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 41-44/172a-174a.

¹⁵ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 44-46/174a-final.

¹⁶ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 44-51/174a-178a.

¹⁷ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 44-108/178a-212c.

¹⁸ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 51-55 /178a-180b.

¹⁹ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 55-63 / 180c-185e.

²⁰ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 63-68 / 185e-188e.

²¹ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 68-75 / 189a-193d.

²² PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 76-85 / 194a-199c.

²³ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 85-108 / 199c-212c.

²⁴ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 108-124 / 212c-222b.

²⁵ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. 124-127 / 222c-223d.

²⁶ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. Nota 1, pàg. 41.

²⁷ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. Nota 1, pàg. 41.

²⁸ PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona,1998. Pàg. 15.

- **Pausànies**, apareix en l'entorn sofístic de Protàgores i un amant d'Agató²⁹.

- **Erixímac**, és un metge que condueix el debat, tot i que només conegut pels diàlegs platònics³⁰.

- **Aristòfanes**, famós comediògraf, ridiculitza la filosofia socràtica en la seva comèdia *Els núvols*³¹.

- **Agató**, poeta i introductor d'un mètode concret en la discussió³².

- **Sòcrates**, l'indiscutible protagonista de *El Banquet* i Diotima, un personatge d'invenció³³.

- **Alcibiàdes**, un intrús a la reunió, però que honora a Sòcrates³⁴.

El pensament de Plató, doncs, sobre l'amor queda reflectit en *El Banquet*³⁵, però únicament en el discurs de Sòcrates. Els altres discursos com es veurà -el de Fedre, el de Pausànies, el d'Erixímac, el d'Aristòfanes, tots deixebles de sofistes com hem consignat i, fins i tot, les paraules d'Alcibiàdes- configuren un context dialèctic en què Sòcrates sobresortirà amb un ensenyament peculiar i profundament filosòfic sobre l'amor.

2.1.2. Anàlisi del contingut de l'obra

A. PRIMERA PART: El pretext i l'origen del simposi

La temàtica de *El Banquet -o del Amor-*, objecte dels nostre estudi, fa que ens centrem en el fil conductor de l'obra i obviem -prenent de paradigma una obra teatral- els detalls estilístics que conformen el seu començament i el seu final, per tal d'analitzar només el cos o nus de la representació que, en definitiva, tracta sobre la transcendència de l'amor³⁶.

²⁹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 15-16 / n. 21, pàg. 55.

³⁰ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 16 / n. 10, pàg. 49.

³¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 16-17 / n. 25 pàg. 62.

³² PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 17-18 / n. 30, pàg. 75.

³³ FISCHL, J. Manual de Historia de la Filosofía. Ed. Herder, Barcelona 1968. Pàg. 60-67

PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 18-21.

³⁴ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. Nota 51, pàg. 108.

³⁵ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. Pàg. 41-127.

³⁶ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 41-51/172a-178a.

Recordem que *El Banquet* escenifica una discussió en què els diferents ponents o oradors personifiquen posicions intel·lectuals típiques de l'època sobre la naturalesa de l'Eros³⁷. Aquest principi és considerat com la divinitat de l'amor entre els grecs i, nascut d'un caos primitiu³⁸, esdevé pròpiament el déu de l'amor, a partir del segle VI a. C. Però Plató, a través de la doctrina socràtica, el presenta com un "dàimon", entitat intermèdia entre els déus i les homes que en el decurs del treball s'explicitarà millor. Al llarg dels segles aquest concepte mitològic ha canviat³⁹ i, fins i tot, des de l'època romana fins a l'actualitat ha anat evolucionant, prenent significats diversos⁴⁰. Però Plató, a través de la doctrina socràtica, el presenta com un "dàimon", entitat intermèdia entre els déus i les homes que en el decurs del treball s'explicitarà millor. Els discursos, doncs, giren entorn de l'Eros.

B. SEGONA PART: el nus del contingut i el desenllaç de la qüestió

1. Els discursos sobre Eros⁴¹.

1a. Fedre: primer discurs

Qui obre aquests diàlegs a la casa d'Apol·lodor és Fedre. Un primer discurs en què exposa que l'Erós és l'amor, evidentment entès físicament, que fa sentir vergonya i ambició als homes⁴², però amb un tipus d'atracció en què els amants no només es compenetren

---

³⁷ "Mentre altres deus han estat celebrats, [...] pel que fa a Eros, [...] els seus pares ni existeixen ni són esmentats per ningú, ni per autor en llengua vulgar ni per poeta [...] li ha compost mai cap encomi..." PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 51/ 177b.

³⁸ "Hesiòde en la "Teogonia" explica que després del Caos van generar-se aquests: la Terra i Eros. Però resulta molt important recordar que el pensament de Parmènides explica així la seva generació: "El primer de tots els déus va ser Eros [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 52/ 177b.

³⁹ SCOTT, C. Mitologia. Antología ilustrada de mitos y leyendas del mundo. Ed. Blume, Barcelona 2002. Pág. 171.

⁴⁰ En l'antiguitat romana, adoptà la forma d'un nen que inflama els cors amb la seva torxa o els fereix amb les seves fletxes. Modernament, segons la teoria freudiana constitueix el conjunt de pulsions vitals de l'home: la libido neix de l'eros o principi de vida, en oposició al thànatos o principi de mort. Gran Larousse Català. Volum 4. Ed. 62, Barcelona 1991.

⁴¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 44-108 / 178a-212c

⁴² "La vergonya davant dels actes lleigs, i el desig d'honor davant dels actes bells [...], sense aquestes coses ni les ciutats ni els particulars poden dur a terme grans obres" PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 52 / 178d.

i es fusionen en si mateixos⁴³, sinó que el seu amor els impulsa a realitzar grans accions humanes, fins i tot heroiques, capaces de morir per la persona estimada⁴⁴.

El discurs de Fedre elogia, fins i tot, l'Eros per considerar-lo el déu amb més capacitat per oferir una felicitat absoluta i, en definitiva, seguint les lliçons del seu mestre Lísies, l'orador dóna per suposat que aquesta divinitat complau l'amor purament físic, una forma d'amor que es dóna entre els mascles⁴⁵.

1b. **Pausànies**: segon discurs

El segon discurs correspon a Pausànies. Afirma que l'amor és per si mateix de doble naturalesa ja que n'estableix una distinció entre l'anomenat amor vulgar i corporal (l'Eros de l'Afrodita Pandèmona), en què els homes busquen l'estimació del cos a través de l'erotisme, i el que s'entén per amor espiritual i diví (el de l'Afrodita Urània o Celestial) que busca una relació permanent basada en la filosofia i la racionalitat⁴⁶.

I, des d'aquest vessant, parla que els homes tenen la capacitat de triar entre aquests dos tipus d'amor i atènyer-se a les conseqüències que reporten⁴⁷.

Aquest orador disserta també sobre les diferents actituds del poble grec enfront de la pederàstia, i s'inclina per mantenir una disciplina restrictiva i exigent sobre aquest fenomen o actitud que es

---

⁴³ “De la meua banda, en efecte, no sé dir que hi hagi un bé més gran, des de que s'ha arribat a la joventut, que un bon amant, i per a un amant, un jove estimat [...] i el que ha de guiar durant tota la seva vida els homes que estan disposats a viure correctament [...], no hi ha res més gran que l'amor”. PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 52 / 178c.

⁴⁴ “Morir per un altre ho desitgen només els amants, no solament els homes, sinó també les dones...”. PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 53/ 179b.

⁴⁵ “Un amant és més diví que un jove estimat, ja que està posseït per un déu [...], per tant afirmo que Eros és entre els déus el més vell, el més honorat i el de més domini per menar els homes, tant els vius com els morts, a l'adquisició de la virtut i la felicitat”. PLATÓ.“El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 54-55 / 180a-b.

⁴⁶ “Si Eros fos un de sol [...], però com que existeixen dues Afrodites, és necessari que també hi hagi dos Eros [...]. Per consegüent, l'EROS d'Afrodita Pandèmona és vulgar i l'amor amb què s'estimen els homes és de baixa categoria. En canvi, l'EROS que prové l'Afrodita d'Urània, exempta d'excitació, posseeix més intel·ligència”.PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 55-56 / 181b-d.

⁴⁷ “[...] Cal estar a favor d'aquell que és més bell, que produeix com a fruit, el plaer sense malaltia...” PLATÓ.“El Banquet-Fedre”.MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Pàg. 61 / 187e.

practica en la seva època⁴⁸. La lectura atenta d'aquest participant en la tertúlia demostra que el seu contingut és més profund que l'anterior.

1c. **Erixímac**: tercer discurs

Erixímac, un metge, és qui pren ara la paraula en tercer lloc a causa de la impossibilitat física de fer-ho Aristòfanes i a qui li n'ofereix alguns consells per superar-los que, a banda de ser còmics, resulten deliciosos de llegir⁴⁹.

I, sobre el tema de l'amor, sense contradir Pausànies, basa la seva exposició en l'harmònica combinació dels elements contraris, aportació de la medicina antiga ja exposada per Empèdocles, assenyalant que no només els homes, sinó també totes les coses posseeixen un doble "Erós"⁵⁰. De tal manera que els bons desitjos s'identifiquen amb l'autèntic amor perquè suposen la presència de l'harmonia.

La medicina és la ciència de l'amor perquè la salut de les persones prové de l'harmonia. L'Eros és un poder universal i representa una força que ajusta la relació existent entre els elements oposats: salut i malaltia, fred i calent, humit i sec, amarg i dolç..., fins arribar a una harmonia ben encaixada de la mateixa manera que ho aconsegueix la música amb la combinació de sons i ritmes diferents i tal com succeeix també en el pelegrinatge de la vida dels homes, en la creixença dels vegetals, en els cicles estacionals de la natura, en l'art literari i, fins i tot, l'endevinació⁵¹.

---

⁴⁸ "És lleig el fet de complaure perversament un pervers, mentre que és bell complaure bellament un de valor i de categoria. Alhora, és pervers l'amant vulgar, aquell que estima més el cos que l'ànima...". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 62 / 185b.

⁴⁹ "[...] parlaré, en efecte, en el teu lloc i tu ho faràs en el meu quan se t'hagi parat. Tanmateix, mentre jo parlo, si vols retenir la respiració durant molt temps, se't parará el singlot; si no és així, fes gàrgares amb aigua. Ara: si és de fet molt fort, agafa qualsevol cosa amb què arribi a irritar el nas i esternuda. Si fas això una o dues vegades, per més fort que sigui, es parará". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 63 / 185e.

⁵⁰ "La naturalesa dels cossos, en efecte, posseeix aquest doble amor [...]. La medicina, en efecte, és la ciència dels fenòmens amorosos [...] i aquell que sap distingir l'amor bell i l'amor lleig és el millor metge [...]. Així, doncs, tant en la música com en la medicina i en totes les altres coses, tant les humanes com les divines, convé de vigilar, en la mesura que sigui possible, cada un dels dos amors, car ambdós hi són presents". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 63-64 / 186b-d.

⁵¹ "La composició de les estacions de l'any està plena d'aquests dos amors [...] i totes les coses que regeix l'endevinació no tenen cap altra finalitat que la vigilància i la guarició de l'amor [...], perquè l'endevinació és a la vegada una tècnica professional d'amistat entre déus i homes pel fet de conèixer aquests fenòmens amorosos entre homes". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 66-67 / 188a-d.

En definitiva: Erixímac concep l'Eros com una força universal de la naturalesa que, en combinació ponderada i harmònica dins de la persona, fa sorgir l'amor ordenat⁵².

1d. **Aristòfanes: quart discurs**

El comediògraf Aristòfanes -que havia perdut el torn de paraula a causa d'un repetitiu singlot, havent seguit les indicacions mèdiques d'Erixímac i ja restablert- introdueix en aquest punt un mite, anomenat de l'androgín, on s'hi argumenta que la naturalesa d'ara és diferent a la d'abans, en què hi havia mascles, femelles i, segons l'al·lusió a l'existència del mite, andrògins. Els andrògins queden descrits com unes criatures amb característiques d'éssers quasi perfectes, vitals i fortes que, sense diferenciar-se sexualment, tenien els òrgans duplicats. Però a l'haver conspirat contra els déus van ésser castigats i, partits per la meitat, perderen consegüentment fortalesa. D'aquesta manera els déus els afebliren i els sotmeteren a llurs divinitats. D'aquesta manera, cadascun es lliura a la seva meitat corresponent, i anhela unir-se i formar una sola naturalesa⁵³.

Des d'aquesta perspectiva el nostre comediògraf explica el desig amorós, atès que l'Eros és un desig apassionat i intern a la naturalesa humana i que, per tant, necessita una complementació.

En aquesta exposició, del que segurament fou l'inductor de la mort de Sòcrates, queden explicades les tres formes de l'amor sexual: els heterosexuals són descendents dels éssers andrògins i els homosexuals provenen d'éssers completament masculins o femenins⁵⁴. Segons Aristòfanes l'amor d'un home a una dona és inferior i, al contrari, l'amor entre homes en resulta ser superior. Ara bé, sigui d'una manera o de l'altra, mascles i femelles assoleixen la felicitat i perfecció primitives si l'home o la dona és capaç de trobar

---

⁵² "Així de múltiple i de gran és la puixança, o més aviat l'omnipotència, que té tot Eros, en general". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 67 / 186d.

⁵³ "Cal que conegueu l'origen de la naturalesa humana i les coses que ha patit [...]. Hi havia tres tipus sexuals, mascle i femella i un tercer, l'androgín, de forma rodona. El mascle va tenir origen del Sol, la femella de la Terra, i l'androgín de la Lluna, [...] terribles en força i vigoria i tenien un orgull enorme fins a l'extrem que van conspirar contra els déus [...] i Zeus va partir-los en dues meitats [...] i aquella naturalesa partida, cada meitat anhelava unir-se amb la seva altra pròpia meitat [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 69-71 / 189e-190a.b.c.d-191a.b.c.d.e.

⁵⁴ "Aquells que són partició de mascle persegueixen els mascles, i mentre són joves, estimen els homes i es complauen a jeure i enllaçar-se amb els homes [...]. Així que arriben a l'edat adulta de l'home estimen els joves i no paren esment per naturalesa ni en els matrimonis ni en la procreació d'infants, si no són obligats per la llei, ja que els basta viure sempre solters els uns al costat dels altres [...] i el qui és d'aquesta mena, és certament un amant dels joves...". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 72 / 192a-b.

l'altra seva meitat perduda. Ara bé, atès que totes les formes d'amor provenen de la naturalesa de l'ésser humà, aquest busca la unió amb els seus semblants⁵⁵.

Aristòfanes, conclou la seva intervenció essent aplaudit per tots els altres comensals i rep inclús una felicitació per part de Sòcrates.

1e. **Agató**: cinquè discurs

En el simposi organitzat, ara li toca el torn a Agató. D'entrada, aquest jove poeta critica els oradors que han parlat anteriorment per no haver-se centrat en descriure la veritable naturalesa de l'Eros ja que, segons ell, pensa que aquesta divinitat posseeix una infinitat de virtuts i de qualitats, entre les quals en destaca la bellesa, i que exposada a través d'un discurs magnífic que dedica precisament al déu que ha descrit. La seva exposició fa prorrompre en aclamacions a tots els comensals⁵⁶.

I una de les coses que més crida l'atenció d'aquest discurs meravellós sobre l'Eros és que, fins i tot, habita en l'ànima dels homes, essent un model a seguir pel cúmul de qualitats de què n'està dotat⁵⁷.

En acabar Agató el seu discurs -segons explica Aristodem-, Sòcrates va felicitar-lo molt complagut perquè se n'adonà que havia introduït una gran novetat en el simposi organitzat i havia exposat als seus interlocutors una magnífica lliçó de mètode: de primer, la troballa d'una definició de l'Eros i, després, l'anàlisi descriptiva de les

---

⁵⁵ “Quan l'amant del jove i qualsevol altre troben per atzar aquella meitat de si mateixos, aleshores resten meravellosament corpresos per l'amistat, afinitat i amor, sense que desitgin separar-se l'un de l'altre ni una mica de temps”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 73 / 192c.

⁵⁶ “Afirmo que entre tots els déus, essent tots feliços, Eros (si és lícit de dir-ho sense excitar-ne l'enveja de cap) és el més feliç, per tal com entre ells és el més bell i el millor [...], el més jove [...] i estant d'acord amb Fedre amb moltes coses, no hi estic d'acord que Eros és més vell que Cronos i que Jàpet [...], és també delicat [...], a més a més és dúctil i no inflexible [...], és just [...], no violent [...] i participa de la moderació més gran [...], i pel que fa a la valentia, ni tan sols Ares pot competir amb Eros, l'amor d'Afrodita [...] i encara resta parlar de la seva saviesa [...] i diré que aquest déu és un poeta [...] que a més a més se m'acudeix d'expressar en vers que 'es pau entre els homes, calma a plena mar, repòs de vents i somni en la dolença' [...], el millor protector, glòria de tots el millor guia, el més bell i aquell que han de seguir tots els homes cantant himnes en el seu honor i participant en l'oda amb què el qui l'entona encanta el pensament de tots els déus i de tots els homes”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 77-82 / 195a.b.c.d-196a.b.c.d.

⁵⁷ “Pel que fa a Eros, no camina pas sobre la terra ni sobre cranis, sinó que camina i habita en les coses més tendres que existeixen, car ha establert el seu habitatge en els costums morals, com també en les ànimes del déus i dels homes [...]”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 79 / 195e.

qualitats o atributs, en referència a l'Eros, sistema científic aplicable a totes les coses⁵⁸.

1f. **Sòcrates**: sisè discurs

I ara qui pren el torn de la paraula és Sòcrates. A través del seu discurs es pot copsar el veritable pensament de Plató sobre la naturalesa de l'amor a la vegada que, com en un efecte propagandístic a favor de l'Acadèmia, s'esmerça per mostrar un bon model de retòrica.

Plató enllaça el discurs d'Agató amb el de Sòcrates i posa a l'abast del lector un exemple del mètode dialèctic utilitzat pel seu mestre⁵⁹, mitjançant un interrogatori o examen sobre l'amor, que Agató se'n surt prou bé, encara que amb certa timidesa⁶⁰, refermant el concepte de l'amor, a partir d'Eros, però introduint-t'hi -en aquest peculiar diàleg o joc socràtic-, la idea que l'amor pertany al gènere de la relació i és una forma de necessitat que desvetlla el desig de tot allò que -bell i bo- participa del Bé i la Bellesa⁶¹.

A partir d'aquest moment, utilitzant un brillant recurs literari, Plató posa en boca de la sacerdotessa Diotima⁶² -un personatge aliè a la reunió, desconeguda històricament per tots els presents i de caire misteriós-, el discurs de Sòcrates, amb una exposició que, d'acord amb la revelació que li'n fa la dona respecte de la naturalesa dual de l'Eros -de pare diví i de mare mortal-, a poc a poc, s'arriba a copsar el pensament filosòfic que el nostre autor elabora sobre l'amor i que a continuació s'explicita:

---

⁵⁸ “Certament, oh estimat Agató, m'ha semblat que has iniciat bellament el teu discurs, tot dient que en primer lloc calia mostrar quina és en si mateixa la natura d'Eros i després les seves obres: heus aquí un començament que em plau molt [...]”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 85 / 199d.

⁵⁹ Sobre el mètode dialèctic socràtic. VALLMAJÓ, Llorenç. Història de la Filosofia. Batxillerat. Edebé, Barcelona 2008. Pàg. 23-25.

⁶⁰ [...] “com que sobre l'Eros ja m'has explicat d'una manera magnífica i grandiosa quina és la seva naturalesa digues-me també... [...]”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 85-89 / 199d-200a.b.c.d-201a.b.c.

⁶¹ “Quan dius: ‘desitjo les coses presents’, no vols dir sinó: ‘vull tenir també en el futur les coses que tinc ara, en el moment present’? [...] El qui tingui desigs, desitja allò que encara no està a la seva disposició i no és present, allò que no poseeix, allò que no és i li manca: són si fa no fa aquestes coses tocant a les quals hi ha desig i amor”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Pàg. 87 / 200e.d.

⁶² Aquest personatge segurament és fictici.

PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Nota 41, pàg. 89. PLATON. Obras completas. Aguilar, Madrid 1981 / RODRIGUEZ, Antonio. Preámbulo a El Banquete o Del amor. Nota 62, pág. 583).

- Amb el mètode dialèctic abans indicat, *El Banquet* ofereix un diàleg entre Diotima i Sòcrates- que esclareix que l'Eros no pot ser un déu ja que els déus no estimen perquè no poden posseir cap desig o passió. Més aviat l'Eros és considerat com un "dàimon", és a dir, un esperit o geni, un ésser intermediari que es troba situat entre els homes i els déus, entre la mortalitat i la immortalitat, capaç d'omplir les necessitats existents, principalment la tendència, anhel o desig cap a la Bellesa que, segons Plató, no es diferencia pas del Bé⁶³.

- Tot seguit, i amb ocasió d'una pregunta encuriosida de Sòcrates a Diotima, sobre l'origen de l'Eros, Plató presenta el mite de Poros i Pènia tot explicant-lo detalladament⁶⁴.

- Així, doncs, la naturalesa ambivalent o dual de l'Eros fa que sigui un mediador o intermediari entre la saviesa i la ignorància convertint-lo en autèntic filòsof, un company de viatge cap a la felicitat que és la possessió del Bé⁶⁵ i no d'una altra cosa⁶⁶.

---

⁶³ "Tocant a Eros: com que tu mateix reconeixes que no és bo ni bell, no creguis tampoc que ha de ser lleig i dolent, sinó quelcom d'intermedi, entre l'un i l'altre [...]:
- Què podria ser aleshores Eros? –vaig dir-. Un mortal?
- De cap de les maneres.
- Doncs, què llavors?
- Com en els casos precedents, quelcom d'intermedi entre el que és mortal i el que és immortal.
- Què és això, oh Diotima?
- Un gran dàimon, oh Sòcrates, perquè tot el que és diamònic és també un ésser intermediari entre un déu i un mortal". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Pàg. 89-92 / 201d.e-202a.b.c.d.e

⁶⁴ "És molt llarg d'explicar. Però t'ho diré: [...] quan va néixer Afrodita, els déus van celebrar un banquet, i entre altres hi havia també Poros [...] i després que va acabar de dinar va arribar Pènia amb la intenció de mendicar [...], mentrestant Poros embriagat de nèctar va adormir-se [...] i Pènia, volent-se fer un fill, s'ajeu al seu cos, tant i així que va engendrar Eros. [...] Eros, d'acord amb la naturalesa de la seva mare, és pobre, i lluny de ser delicat i bell, més aviat dur i sec, camina descalç i no té casa, jeu sempre a terra i sense res que el cobreixi, dormint al ras a la vora de les portes i al carrer, compartint sempre la indigència. En canvi, conforme al seu pare, és aficionat a les coses belles i bones, i és valent, agosarat, actiu, caçador, terrible, disposat sempre a posar un parany, delerós de coneixements i fèrtil en recursos, amant de la saviesa [...], de dia floreix, viu i mor i torna a viure" [...] PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Pàg. 92-94 / 203b.c.d.e

⁶⁵ [...] "Eros és enmig de la saviesa i de la ignorància [...] i els que estimen la saviesa, fins i tot per a un infant ja és clar, ho són els que es troben enmig d'ambdós, entre els quals es troba Eros. La saviesa, en efecte, és una de les coses més belles, al mateix temps que Eros és amor d'allò que és bell, de tal manera que és necessari que Eros sigui amant de la saviesa, sigui quelcom d'intermediari entre el savi i l'ignorant". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 94 / 204a.b

⁶⁶ "S'explica, per cert, una teoria -digué Diotima- segons la qual els qui cerquen la meitat de si mateixos són els qui estimen. La meua teoria, tanmateix, és que l'amor no és ni d'una meitat ni del tot [...], perquè no hi ha dubte que allò que els homes estimen no és res més que el bé [...] i l'amor és que allò que és bo sigui sempre per a si mateix" PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 97-98 / 205e-206a.

Tanmateix, l'Eros igualment definit com a concepte de mediació, Diotima escull l'exemple metafòric de la generació sexual humana per explicar de quina manera actua aquest intermediari⁶⁷.

- El discurs de Sòcrates, sempre en tensió dialèctica entre ell i Diotima, ja s'esgota. Però encara s'hauran d'escoltar llargs paràgrafs plens de misteri, embolcallats en un procés iniciàtic que aportarà, finalment, una revelació important. El punt àlgid en resulta ser la revelació de la Bellesa en sí que, a través de la mediació de l'Eros, s'hi arriba tot seguint una ascensió per etapes fins poder gaudir de la seva contemplació. Plató descriu molt pedagògicament aquesta iniciació en els misteris, mitjançant la superació de diferents graus de dificultat, d'acord amb les etapes següents⁶⁸:

- ✓ El grau més baix consisteix en la tendència de l'amor a la bellesa corporal que comprèn dos moments: l'amor a un cos bell concret i l'amor, en general, a la bellesa corporal⁶⁹.
- ✓ Un segon grau d'ascensió: comprèn el desig de l'amor vers la bellesa de les ànimes. És a dir, l'amor a la bellesa moral concretada en un capteniment personal i social a través del compliment de les lleis i les normes de conducta⁷⁰.

---

⁶⁷ *“Tots els homes, Sòcrates, tenen fecunditat, tant pel que fa al cos com pel que fa a l'ànima [...] i la nostra naturalesa desitja infantar [...] i això és el que hi ha d'immortal en l'ésser vivent, que és mortal: la fecunditat i la procreació, per consegüent, la Bellesa està en la procreació [...] perquè la procreació és el de perdurable i immortal que pot existir en l'ésser mortal [...] i a partir d'aquest moment és necessari que l'amor sigui també amor d'immortalitat”.* PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 98-100 / 206c.d.e-207a.b.c.d.

⁶⁸ *“Heus aquí, doncs, oh Sòcrates, els assumptes amorosos en el misteri dels quals potser podries iniciar-te [...], però com que tocant a la iniciació i a la revelació perfectes no sé si en series capaç [...], jo mateixa te les explicaré [...] perquè en primer lloc cal engendrar-hi bells raonaments [...], infantar i cercar raonaments de tal mena que facin millors als joves [...] girar cap a aquesta mar enorme de la bellesa infantant nombrosos, bells i magnífics discursos, com també pensaments nats en l'amor il·limitat a la saviesa [...] i infantant, no pas imatges de virtut sinó virtuts veritables ja que estarà en contacte amb la veritat [...]”.* PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 104 / 210a.c.d-212.e

⁶⁹ *“Qui vulgui anar per la via recta cap a aquest objectiu comenci des de jove a encaminar-se cap als cossos bells [...], a enamorar-se d'un sol cos i a engendrar-hi bells raonaments; després [...] cal que compregui que ha de fer-se amant de tots els cossos bells [...]”.* PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 104-105 / 206c.d.e-210a.b.

⁷⁰ *“Després ha de considerar com a més honrosa la bellesa que hi ha en les ànimes que la que hi ha en el cos [...] i cercar raonaments de tal mena que facin millors els joves perquè contemplin la bellesa que hi ha en els costums i en les lleis i considerin que la bellesa del cos resulta insignificant”.* PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 105 / 210c.

- ✓ Més elevat, un tercer i meritori grau: aquell que s'atansa a l'amor cap als coneixements, més enllà de tot allò que esdevé corpori⁷¹.
- ✓ Finalment, la superació definitiva d'un grau suprem: l'amor a la Bellesa en si, és a dir, la contemplació d'una revelació de quelcom meravellós: la Idea mateixa de la Bellesa = Bé⁷².

Per boca de Diotima, Sòcrates escolta complagut les propietats metafísiques o ontològiques de la realitat ideal, la gran revelació o intuïció intel·lectual que permet contemplar l'essència de la Bellesa en sí o de la Idea de l'Amor en la cúspide de la piràmide del Bé i de la qual en participen totes les coses belles. Se n'enumeren les següents⁷³:

- *"La Bellesa en sí mateixa que existeix sempre"*, per tant, **eterna o increada**.
- *"La Bellesa que ni es genera ni es destrueix, ni creix ni minva"*, és a dir, **immortal**.
- *"La Bellesa que ni és lletja per uns o bella per altres"*, això és, **objectiva**.
- *"La Bellesa que no és material..."*, i amb raó, **immaterial**.
- *"La Bellesa que és específicament única en si mateixa"*, o sigui, **immutable o única**.
- *"La Bellesa que ni se genera... ni té cap mena de patiment"*, diguem-ho així, **asexual**.

Aquella estrangera de Mantinea -Diotima- ja ha arribat al punt més alt de la revelació que pretenia desvetllar. A continuació, recapitula el discurs tot repetint els conceptes que, en enlairar-se esglaó per esglaó, han possibilitat l'accés a la més alta intuïció intel·lectual que un home pot arribar a viure i que no té comparació

⁷¹ *"Després dels costums, ha de guiar-lo (el seu mestre) cap als coneixements, fixant-se en la seva bellesa, que és enorme, infantant nombrosos, bells i magnífics discursos, com també pensaments nats en l'amor il·limitat a la saviesa, perquè percebi que hi ha un sol coneixement de la bellesa, un coneixement de la mena que serà descrit tot seguit"*. PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 105 / 210d

⁷² *"Però esforça't ara -va dir Diotima- a prestar-me l'atenció més gran que et sigui possible. Aquell que hagi estat instruït en els assumptes amorosos, un cop hagi contemplat les coses belles ordenadament i correcta, descobrirà de sobte, oh Sòcrates, a la fi de la seva iniciació amorosa, quelcom meravellosament bell [...], la bellesa en si mateixa [...]."* PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 106 / 211a.b.

⁷³ [...] *"La bellesa en si mateixa que existeix sempre [...], que ni es genera ni es destrueix, ni creix ni minva [...], que ni és lletja per uns o bella per altres [...], que no és material ni com qualssevol altres coses de què participa un cos, un discurs, o un coneixement, ni com a existent en una altra cosa [...], sinó que és específicament única amb si mateixa -mentre que les altres coses participen d'ella- i que ni se genera ni es destrueix, que no augmenta ni minva, ni li esdevé cap mena de patiment"*. PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 106 / 211a.b.

"ni amb l'or, ni amb els vestits, ni amb els joves i adolescent bells...". I, evidentment, Sòcrates, aprofita l'ocasió per honorar Eros, recomanar-lo i persuadir a tots els altres que no hi ha cap col·laborador millor de la naturalesa humana que aquest "demiürg" per arribar a l'estat contemplatiu de la Bellesa-l'Amor-el Bé.

C. TERCERA PART: el final del Simposi

Amb aquestes, de sobte, va ser colpejada la porta del pati i es va produir un gran aldarull. Al cap de no gaire estona es va sentir la veu de **Alcibiades** completament ebri i acompanyat d'altres disbauxats que s'integren a la reunió. Malgrat una discussió sobre la gelosia entre aquest nou comensal i Sòcrates, improvisa uns gran elogis cap al seu mestre i amant. Manifesta, de primer, que Sòcrates és un gran amant dels joves i aporta, després, la similitud de les qualitats de Poros i els defectes de Penia -és a dir, les que també en disposa Eros- per atribuir-se-les a qui "*en escoltar les seves paraules li'n fan bategar el seu cor fins a les llàgrimes...*". Després de tota una sèrie de comentaris, Sòcrates és un model de filòsof i, per a ell, la imatge de l'Amor i la Bellesa.

Acaba la sessió del simposi amb una descripció de les actituds finals dels comensals i llurs acomiadaments que, en aquesta anàlisi de *El Banquet*, no gaudeixen d'importància filosòfica, encara que estilísticament esdevenen una joia literària⁷⁴.

2.2. "Fedre" o de la bellesa

2.2.1. Argument i estructura de l'obra

Fedre, s'inclou en la tercera tetralogia de l'obra de Plató -amb les obres *Parmènides*, *Filebo* i *El Banquet*- segons Trasilo⁷⁵ i dins dels diàlegs que alguns especialistes han denominat "*de la maduresa*" -com *Fedó*, *La República* i *El Banquet*-⁷⁶, tot i que no es disposa d'una data exacte sobre la seva composició. No obstant, algun detall cronològic pot aproximar-nos a alguna data si hom s'adona que en el decurs de l'obra l'interlocutor de Sòcrates és una persona jove⁷⁷ i la relació de Fedre amb Lísi⁷⁸ és posterior a l'any 412 a. C., la qual cosa fa suposar que quan es produeix la conversa entre Sòcrates i

⁷⁴ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 108-127 / 212d-222d.

⁷⁵ REALE, Giovanni / ANTISERI, Dario. *Historia del pensamiento filosófico y científico*. Ed. Herder, Barcelona 1998. Pág, 120-121.

⁷⁶ KLIMKE-COLOMER. *Historia de la Filosofía*. Ed. Labor, Barcelona 1961. Pág. 49.

⁷⁷ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Pág. 21.

⁷⁸ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 131-Nota 1

Fedre aquest tindria uns quaranta anys. Sigui el que sigui, autors de consideració comenten que Plató va importar-li més situar l'obra en un espai topogràfic camperol i estiuec, fora de les muralles de la ciutat⁷⁹, que fer referència a la cronologia, tot i que podem presumir d'aventurar una data -cap a l'any 370 a. C. i abans del segon viatge de Plató a Sicília-, quan sembla que veu la llum aquesta producció literària⁸⁰.

Es tracta d'una de les obres literàries que, d'entrada, resulta difícil determinar-ne el tema exacte amb què s'organitza el complex diàleg. Tot i que el subtítol del manuscrit antic s'intitula "*Sobre la Bellesa*", aquest no respon més que de forma parcial a la realitat del contingut perquè la riquesa temàtica de Fedre impedeix respondre de forma unívoca sobre la qüestió temàtica de l'obra. Actualment els comentaristes de *Fedre* insisteixen en l'enorme dificultat per trobar en l'obra un tema o una finalitat clara.

Tanmateix, nosaltres adoptem el criteri que, especificat en la nota a peu de plana, l'obra en qüestió es pot reduir a tres aspectes primordials com en són l'amor, l'ànima i la retòrica. Encara que tant l'amor -relacionat amb *El Banquet*-, com l'ànima -relacionada amb *La República* i el *Fedó*- donen la sensació que estan orientades cap a la segona part de l'obra que tracta sobre la retòrica⁸¹.

Fedre és un personatge històric, fill de l'atenès Pítocles, amic de Demòstenes i d'Esquines. El personatge Fedre apareix també en l'obra *Protàgores* al voltant del sofista Hípies que solia dissertar sobre els meteors i en *El Banquet*, Fedre és el primer que iniciarà el discurs sobre Eros⁸².

Els personatges d'aquest diàleg u obra platònica són Sòcrates, amb dos discursos sobre l'amor, Fedre i -contínuament esmentat, encara que no present- el retòric Lísies a qui Fedre li llegeix la seva composició sobre l'amor.

Respecte de l'estructura de l'obra hom es veu, novament, en la necessitat imperiosa, després d'una atenta i comprensiva lectura, de

---

⁷⁹ "[...] Me'n vaig a passejar fora de les muralles perquè és més descansat que caminar pels porxos [...]. Aquest és un bell lloc per romandre-hi, perquè aquest plàtan és alt i frondós [...] i a sota hi raja una font deliciosa [...] i la brisa d'aquest lloc no pot ser més suau i agradable [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 131 / 227a.

⁸⁰ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 131.136 / 227a.230b.c.

⁸¹ PLATON. Obras completas. Aguilar, Madrid 1981 / RODRIGUEZ, Antonio. Preámbulo a Fedro o de la Belleza. Pág. 848.

⁸² PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 21-22.

titular i subtitular les planes del text d'acord amb l'obra de referència⁸³, per tal de poder analitzar de forma ordenada cadascun dels aspectes temàtics que ofereix el *Diàleg de Fedre*. L'esquema, doncs, que utilitzarem correspon a l'índex que es proposa a continuació:

---

⁸³ Edició base utilitzada per a la traducció catalana: ROBIN, Léon, MORESCHINI, Claudio i VICAIRE, Paul. *Platon, Oeuvres Complètes*. Les Belles Lettres, París 1920-1964 (Collection des Universités de France per l'Association Guillaume Budé. / PLATÓ. "El Banquet-Fedre".

MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. Edició a cura de MONTSERRAT, Josep i traducció catalana de LEITA, Joan.

PRÒLEG. Descripció del lloc⁸⁴

A. PRIMERA PART

1. Lectura del discurs de Lísies sobre l'amor⁸⁵
2. Primer discurs de Sòcrates sobre l'amor⁸⁶
3. Segon discurs de Sòcrates sobre l'amor⁸⁷. El preàmbul⁸⁸ i el discurs:
  - 3.1. Els tres primers modes de la follia divina⁸⁹
  - 3.2. El subjecte de la follia: l'ànima
    - 3.2a. La immortalitat de l'ànima⁹⁰
    - 3.2b. La naturalesa de l'ànima: el carro alat⁹¹
    - 3.2c. La topografia celestial⁹²
    - 3.2d. L'escatologia⁹³
  - 3.3. La gnosiologia: la reminiscència⁹⁴
  - 3.4. El quart mode de la follia divina: l'amor⁹⁵
  - 3.5. L'amor i la bellesa⁹⁶
  - 3.6. La tipologia de les ànimes amoroses⁹⁷
  - 3.7. El procés de l'enamorament⁹⁸
  - 3.8. Conclusió⁹⁹

B. SEGONA PART

1. Proposició del tema de la retòrica¹⁰⁰
2. La retòrica la veritat¹⁰¹
3. La retòrica i la dialèctica¹⁰²
4. La retòrica i l'educació¹⁰³
5. La crítica de l'escriptura¹⁰⁴

En línies generals, i seguint l'esquema que s'ha proposat, podem reconèixer en *Fedre* dues parts principals¹⁰⁵:

⁸⁴ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 131-137 / 227a-230e.
⁸⁵ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 137-143 / 230e-235d.
⁸⁶ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 145-153 / 235d-242a.
⁸⁷ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 152-208 / 242a-257b.
⁸⁸ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 152-157 / 242a-244a.
⁸⁹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 157-159 / 244a-245c.
⁹⁰ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 159-160 / 245c-246a.
⁹¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 160-161 / 246a-d.
⁹² PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 161-163 / 246d-248c.
⁹³ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 163-165 / 248c-249b.
⁹⁴ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 165-166 / 249b-d.
⁹⁵ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 166-169 / 249d-250b.
⁹⁶ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 169-170 / 250b-252c.

⁹⁷ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 170-172 / 252c-253c.
⁹⁸ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 172-178 / 253c-256e.
⁹⁹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 178 / 256e-257b.
¹⁰⁰ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 178-182 / 257b-259d.
¹⁰¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 182-187 / 259e-262c.
¹⁰² PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 187-198 / 262c-269c.
¹⁰³ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 198-206 / 269c-274a.
¹⁰⁴ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. 206-216 / 274-279b.

- A la primera part de l'obra hi descobrim el discurs de Lísies sobre l'amor i el primer discurs de Sòcrates que disgusta a Fedre. Però és en el segon discurs de Sòcrates que, com a peça central i utilitzant el recurs literari de la retractació (palinòdia), es construeix el contingut del pensament filosòfic de Plató. Hi descobrirem temes tan cabdals com:

- ✓ La possessió divina del deliri de l'amor.
- ✓ El concepte de la immortalitat de l'ànima.
- ✓ La representació gràfica del concepte de l'ànima amb el mite del carro alat.
- ✓ La teoria de la realitat de les Idees i el lloc celestial on es troben (l'origen de l'home, les classes o formes d'ànimes, el seu destí i les reencarnacions, el coneixement i la reminiscència i el filòsof que sap aprofitar els records per adquirir la Veritat).
- ✓ La bellesa i la seva resplendor.
- ✓ La reunificació de tots aquest temes amb la imatge de l'ànima enamorada, les modalitats de l'amor i el mite del carro alat aplicat a l'amor.

- A la darrera part de l'obra, se'ns fa esment de la conversa sobre la retòrica que conclou amb el monòleg del mite de Theuth i Thamus i la consegüent discussió. Acaba l'obra amb una oració de Sòcrates al déu Pan i unes paraules adreçades a Isòcrates

2.2.2. Anàlisi del contingut de l'obra

A. PRIMERA PART

1. Lectura del discurs de Lísies sobre l'amor

Inicialment, centrem-nos en el primer discurs de Lísies sobre l'amor.

Aquest discurs de Lísies, que Fedre porta amagat sota el seu mantell per llegir-lo, resulta ser força frívol atès que, -ve a dir-, és millor practicar l'amor sense tenir amor que estar enamorat, per tal d'estalviar-se complicacions¹⁰⁶.

---

¹⁰⁵ **PLATON. Obras completas. Aguilar, Madrid 1981 / RODRIGUEZ, Antonio. Preámbulo a Fedro o de la Belleza. Pág. 849.**

¹⁰⁶ “[...] Els qui no estimen [...] no els resta més que fer de bon grat allò que [...] creuen ha de complaure [...]. Per això, és necessari que molts sàpiguen i vegin que els amants van darrera d'aquells qui estimen i que fan d'això la seva ocupació, de manera que, quan se'ls vegi conversar entre ells, creuran que en estar junts ja han satisfet el seu desig o estan a punt d'aconseguir-ho. En canvi, els qui

Sembla estrany que Plató reculli de Lísies, un gran retòric, aquesta idea tan superficial sobre l'amor, tot i que a l'Atenes d'aquell moment la pederàstia era una activitat molt freqüent.

2. Primer discurs de Sòcrates sobre l'amor

Sigui com sigui, Sòcrates, seguint la mateixa línia argumental de Lísies, i com avergonyint-se del que haurà d'explicar, es tapa el rostre¹⁰⁷, i s'entreté en l'aspecte pràctic de l'amor, però introduint-t'hi un concepte de més sensatesa racional en contrast amb la idea irracional dels impulsos amorosos que Fedre ha llegit sobre el discurs de Lísies¹⁰⁸.

Tanmateix, Sòcrates es culpa de no haver distingit prou bé les coses en identificar l'amistat ("filia") amb l'amor ("Eros"), tot sentint la necessitat de purificar-se per haver faltat contra un déu mitològic¹⁰⁹.

3. Segon discurs de Sòcrates sobre l'amor. El preàmbul i el discurs:

3.1. L'Eros i la follia divina

Sòcrates, penedint-se del discurs anterior, estableix un mètode rigorós a l'efecte de definir amb precisió la naturalesa de l'amor i, en primer lloc, expressa que l'amor d'entrada és una bogeria malaltissa¹¹⁰, però també una bogeria d'origen diví¹¹¹ com es

---

no estimen, ningú els acusarà de res pel fet de trobar-los junts... [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 137-139 / 231b.232a-b.

¹⁰⁷ "Parlaré amb el cap cobert per tal que així arribi més ràpidament a la fi del discurs i no em torbi de vergonya tot mirant-te". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 146 / 237a.

¹⁰⁸ "[...] Lísies s'ha equivocat del tot i es poden dir altres coses diferents -dirà Sòcrates- [...] Hi havia un adolescent molt bell del qual molts n'estaven enamorats [...] i un d'aquest enamorats, astut, feia veure com si no estimés el jove [...] i procurava fer-li creure que cal complaure més el qui no estima que el qui estima [...]. Però sabem que l'amor és desig [...] i fins i tot els qui no estimen desitgen els bells adolescents [...]. Cal considerar, doncs, que en cada u de nosaltres hi ha dos principis [...], l'un és un desig natural de plaers, mentre que l'altre és una opinió adquirida [...]. Quan el judici racional ens dirigeix i ens domina envers el que és millor, rep el nom de sensatesa; al contrari, quan és el desig el que irracionalment ens impulsa cap al plaer, aquest governament s'anomena desmesura". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 144-147 / 235e-237b-e.238a.

¹⁰⁹ "És terrible, oh Fedre aquest discurs que m'has obligat a proferir [...], és una beneiteria i fins a cert punt una impietat [...]. Si Eros és un déu, com ho és o quelcom diví, no pot ser res de dolent [...] i en els discursos suara pronunciats sembla com si ho fos i per consegüent, he comès una falta contra Eros [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 137-139 / 231b.232a-b.

¹¹⁰ "No és cert el discurs que afirma que cal complaure més aviat el qui no estima, per tal com l'un delira, mentre que l'altre conserva el seny. Si fos, en efecte tan simple afirmar que el deliri és un mal,

demostra en els anuncis profètics¹¹², en la realització de rituals iniciàtics¹¹³ i en la inspiració poètica¹¹⁴. De tal manera que també l'amor posseeix aquest vessant de deliri com se'n desprèn dels abundants exemples que ha descrit i que, en posar-los al descobert, conclou que no ha d'espantar-se per allò que havia dit en el discurs anterior¹¹⁵.

3.2. La naturalesa de l'ànima

Plató, en arribar a aquest punt del seu discurs, s'endinsa en l'antropologia i, amb una metodologia més precisa, comença a tractar les qüestions de l'ànima -al cap i a la fi, el subjecte de l'amor- per definir-la i copsar de quina manera aquest actua en la qual. Cal dir que, en seguir nosaltres l'estructura de l'obra que hem presentat de *Fedre*, ens toca esclarir, per mitjà d'una lectura atenta, les afirmacions que Plató posa a la nostra consideració. I així s'arriba a descobrir que l'ànima de l'home està dotada o se li atribueixen les característiques següents:

(a) *La immortalitat de l'ànima*

L'ànima, per definició -atès el seu principi de moviment-, és immortal¹¹⁶.

---

s'hauria parlat bé [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 157 / 244a-b.

¹¹¹ "Els béns més grans es produeixen mitjançant el deliri, que constitueix sens dubte un do que atorga la divinitat". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 157 / 244a.

¹¹² "Els profetes quan van delirar van fer moltes coses i molt bones a Grècia [...] i, com testimonien els antics el deliri és millor que la sensatesa, ja que l'un prové dels déus i l'altre dels homes". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 157-158 / 244b-d.

¹¹³ "En el cas de grans malalties i penalitats [...] el deliri que apareixia va trobar alliberament tot refugiant-se en els déus i dedicant-los un culte [...] i havent arribat a purificacions i a ritus d'iniciació [...] va causar la salut i l'alliberament dels mals presents per a aquell que delirava i era posseït correctament". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 158 / 244e.

¹¹⁴ "La tercera forma de possessió ve de les Muses: en apoderar-se d'una ànima delicada l'exalten a fer odes i qualsevol altra mena de poesia [...]" PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 158 / 245a.

¹¹⁵ "Moltes més coses et puc explicar del deliri generat pels déus. Conseqüentment, no hem de témer res ni deixar-nos contorbar per un discurs que ens vol espantar dient que cal preferir l'amic sensat abans de l'amic apassionat [...], però ens cal demostrar que aquesta forma de deliri és atorgada pels déus [...] i, per tant, pensar sobre la naturalesa de l'ànima, tant de la divina com de la humana, veient els seus sentiments i les seves obres". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 159 / 245b-c.

¹¹⁶ "Tota ànima és immortal, perquè allò que es mou sempre és immortal [...] i allò que es mou ell mateix mai cessa de ser mogut, sinó que és font i principi de moviment. Un principi no és generat [...] i el que no és generat, és necessari que sigui indestructible [...]. Ningú, doncs, s'avergonyirà de dir que això mateix que constitueix la naturalesa de l'ànima i també la seva definició, perquè tot el que es mou des de

(b) La naturalesa de l'ànima: el carro alat

La naturalesa de l'ànima -explicada mitjançant l'al·legoria del mite del carro alat (propi dels déus) i el carro de tir (propi de l'ésser caigut)- és una entitat divina inferior, tot i que individual, supraterrèn i indivisible, que s'uneix al cos, arrossegada cap a la terra, d'acord a una escala o gradació segons la pròpia capacitat que tinguin les ànimes¹¹⁷:

- El pilot del carruatge és la forma racional de l'ànima, -la *psyché*-, governada per la raó, i que controla les passions i apetits.
- El cavall dolent, indòmit i rebel, fomenta els desitjos, apetits i baixes passions i impulsa cap a la realitat sensible, i que vindria a ser la forma denominada concupiscible -*epithymetike*- de l'ànima de tal manera que, respecte de l'amant sempre vol estar al costat del seu desitjat.
- La forma irascible -*thymoeides*- és la pròpia del cavall bo. Aquell que permet la realització d'accions belles, nobles i bones, i que és pot identificar amb la fortalesa.

(c) La topografia celestial

El lloc originari de les ànimes és un espai supracelestial, més enllà de les estrelles fixes -magníficament descrit-, però que alguns aurigues, en no haver pogut dominar prou bé el seu carro i, consegüentment, en perdre les ales, forçosament cauen i surten de la topografia celestial deixant d'assolir la contemplació de l'essència

---

l'exterior és inanimat, mentre que aquell que es mou des de l'interior, per si mateix i des de si mateix, és animat, ja que precisament en això consisteix la naturalesa de l'ànima [...]. Pel que fa a la immortalitat basta això [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 159-160 / 254c-d.246a.

¹¹⁷ "Pel que fa a la configuració de l'ànima [...], imaginem que s'assembla a una força en la qual van naturalment units un auriga i un parell de cavalls alats. Els cavalls i els aurigues dels déus són tots bons [...], pel que fa a nosaltres, un auriga condueix un parell d'animals de tir. Un d'aquests cavalls és bell i bo [...], mentre que l'altre té qualitats contràries [...] i conduir-los és necessàriament desagradable [...]. Però s'ha d'explicar d'on prové que l'ésser vivent s'anomeni mortal i immortal. Tot el que és ànima és inanimat, recorre el cel assumint una forma o altra. Quan és perfecte i alada circula per les altures, però quan ha perdut les ales [...] pren un cos terrestre que sembla moure's ell mateix a causa de la força d'aquella. Aquest conjunt, ànima i cos, íntimament units, s'anomena ésser vivent i rep també el sobrenom de mortal [...]. Tanmateix, quan els carros dels déus ben equilibrats avancen fàcilment, quan se'n van de festí, els altres ho fan amb gran esforç, perquè el cavall de tendència dolenta tira cap avall, inclinant el carro cap a la terra i atordint la mà d'aquell dels aurigues que no ha sabut domar-lo correctament [...]" . PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 160-162 / 246b-d. 247a-b.

realment existent, que només pot ser percebuda per la intel·ligència ("episteme"), i no per l'opinió ("doxa") en caure en el món de les percepcions sensibles¹¹⁸. L'ànima és quelcom que va unit al cos, "com un a ostra agafa la seva conquilla" rebent el nom de ésser vivent o mortal. La seva naturalesa, doncs, consisteix en animar el cos, i és font de principi del moviment d'aquest.

(d) *L'escatologia o el més enllà*

El destí darrer de l'ànima és la reencarnació, la qual cosa succeeix en un període de milers d'anys, tot i que en acabar la primera vida es parla d'un judici que, segons el capteniment hagut, o bé es va a raure a presons subterrànies, o bé enlairat per la justícia, es va a un cert lloc del cel en forma humana. Tant unes com les altres, complert un mil·lenni, han d'elegir una segona vida¹¹⁹:

- ✓ Unes primeres, en el cos escollit, arribaran a ser filòsofs.
- ✓ Altres segones s'uniran a cossos i seran reis, guerrers o homes de lleis.
- ✓ Les terceres en gradació confirmaran tendència cap als polítics.
- ✓ Les del quart esgraó romandran gimnastes o metges.
- ✓ En cinquè lloc hi trobarem les que escullen ser endevins.
- ✓ El sisè estament correspon als qui volen fer d'imitadors.
- ✓ El lloc setè es reserva per als artesans.
- ✓ Per als sofistes i demagogs se'ls reserva el vuitè lloc.
- ✓ Finalment, als tirants els pertany el novè lloc en gradació.

Però la meta del carro de tir és arribar al territori celestial o món de les idees, ja que més enllà de la realitat física, s'hi troba

---

¹¹⁸ "Aquest lloc que s'estén més enllà del cel no ha estat cantat mai per cap poeta d'aquí baix ni mai serà cantat conforme la seva dignitat [...]. PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 163-164 / 246d-247d. La lectura dels paràgrafs d'aquest punt condueix el lector a percebre la teoria de "la realitat o món de les idees" i la de "la reminiscència" que, per altra banda, possibilita el retorn cap a les entitats immutables, perfectes, eternes...

¹¹⁹ "[...] Aleshores una llei determina que aquesta ànima no s'implanti en cap naturalesa animal a la primera generació, sinó que aquella que hagi vist més arribi al semen d'un home destinat a ser amic de la saber o un amic de la bellesa, o algun inspirat per les Muses i per l'amor [...]. En tots aquests casos, el que ha viscut justament participa d'un destí millor, mentre que el qui ha viscut injustament participa d'un destí pitjor [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 165-166 / 248e-249a-d.

l'autèntica realitat, caracteritzada per una essència idèntica a sí mateixa, sense propietats físiques i que ofereix tan sols Intel·ligència. Les ànimes que han pogut albirar el *ser*, restaran al costat dels déus, mentre que les altres, quan s'amunteguen i perden les ales, cauen a l'espai terrenal, de manera que tan sols "*els resta l'opinió com a aliment*". Al caure, quan l'ànima es desperta dins d'un cos, oblida totes les idees perfectes i un record remot fa despertar l'ànima d'una pàl·lida visió del món de les idees, desitjant de tornar al seu món veritable. Aquest desig, és anomenat "Eros" i l'ànima, llavors experimenta un enyor del seu origen veritable.

Cal considerar que el cos i el món sensible són imperfectes i insignificants i l'ànima somia tornar cap al món de les idees, volant amb les ales de l'amor perquè enyora la llibertat que ha perdut d'ençà que ha entrat al cos¹²⁰.

3.3. La teoria del coneixement: el mite de la reminiscència

Plató, a través del discurs de Sòcrates, fa saber que l'estat millor de l'ànima humana és una bona harmonia i col·laboració entre les tres parts de què consta (la "*racional*" que té estada en el cap, la "*irascible*" que es troba en el pit i la "*concupiscible*" allotjada en l'abdomen o en el ventre) i segons la conducció del carro tirant per dos cavalls i l'auriga, sota la direcció de la raó o intel·ligència, s'entreté en mostrar la tensió entre el cos de l'home -feixuc- i l'ànima -lliure- que aspira a la visió contemplativa de la realitat de les idees que, malgrat la situació de presoner en què viu l'ésser humà, pot aconseguir mitjançant el record o reminiscència de tot allò que, a través de les percepcions de les coses sensibles, ja en posseeix un coneixement previ des quan viatjava per entre el món celestial circular i suprasensible¹²¹. Quan arriba l'hora de la mort, l'ànima s'eleva fins a l'horitzó del firmament i contempla les idees eternes que hi ha a la volta celeste. Tanmateix, l'amuntegament de les ànimes fa que, en perdre novament les ales, es precipitin novament a la terra.

3.4. El quart mode de la follia divina: l'amor

---

¹²⁰ GAARDER, J. "El món de Sofia". Ed. Empúries, Barcelona, 2003, pàg. 115.

¹²¹ "Cal, en efecte, que l'home copsi allò que li diu la idea, partint de les múltiples sensacions fins arribar a la unitat que es produeix en el raonament. Això, no gensmenys, es una reminiscència d'aquelles coses que va veure antigament la nostra ànima, quan feia el mateix camí que un déu [...] i alçava el cap vers allò que veritablement és [...]. Per això és just que només la ment del filòsofs sigui alada, perquè aquelles coses a les quals es dedica [...] són les mateixes a les quals es dedica un déu i per les quals és precisament diví. Només l'home que empli correctament aquests records, iniciat sempre en aquests ritus perfectes, és capaç d'esdevenir veritablement perfecte. Apartat dels afers humans i lliurat al que és diví, se li retreu que és un pertorbat mental, però molts no s'adonen que és un home divinament inspirat". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 166 / 249c-d.

Després de parlar de l'ànima, Plató torna a emprendre el tema de l'amor que ell mateix denomina la quarta forma de deliri. I a la distància d'una plana més endavant del diàleg, Plató hi afegeix uns versos, trets de poemes considerats pels especialistes en la matèria com inèdits i, per tant, a la millor inventats per ell mateix, que diuen exactament: "*Els mortals anomenen Eros el déu que vola, mentre que els immortals l'anomenen Pteros perquè obliga a estar tocat de l'ala*"¹²². Però encara, fins i tot, se segueix insistint en la teoria de la reminiscència que s'escampa per entre els paràgrafs següents¹²³.

3.5. L'amor i la bellesa

L'ànima que ha contemplat les idees amb claredat es converteix en filòsof o amb amant de la bellesa, en un ésser inspirat, però no com la inspiració de l'artista, sinó com la de l'home savi en l'art de la vida. Des d'aquesta perspectiva platònica, quan durant la vida es contempla la brillant resplendor de la bellesa, es rememora la idea de la Bellesa, tot i que qui resta corromput no pot adreçar-se de la bellesa sensible a la Bellesa intel·ligible i es dona al plaer perquè la seva mirada queda atrapada per una forma imperfecte de bellesa¹²⁴. Però aquell que, iniciat, ha contemplat les coses del món superior, en veure una bella imitació de la Bellesa o un cos formós, tracta de venerar-lo com un déu i li'n tornen a sortir les ales -com en l'estat anterior- i troba la tranquil·litat i el dolç plaer, sense voler-se separar

---

¹²² "*Quan algú mira allò que és bell aquí baix, recordant allò que veritablement és bell, adquireix certes ales i, alat d'aquesta manera, desitja posar-se a volar, però no pot fer-ho: mira cap amunt com un ocell i negligeix les coses d'aquí baix, i això és la causa que se l'acusi de boig. Així, doncs, de totes les inspiracions divines, aquesta [l'amor] és la millor i la que procedeix del millor origen [...]. Així, doncs, de la justícia, de la sensatesa i de totes les coses que són honroses per les ànimes, no n'hi ha present cap resplendor en les imitacions d'aquí baix [...], només uns quants amb esforç i a través d'òrgans no gaire clars, són capaços, posant els seus ulls sobre les imatges, de percebre el gènere propi d'allò que hi ha o* PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 166-167 / 249d-e.

¹²³ "*Tota ànima d'home ha contemplat les coses que són, o no hauria arribat, al contrari a un ésser vivent com els d'aquí. El fet de recordar aquelles coses a partir de les coses d'aquí, no és fàcil per a l'ànima [...]. Així, doncs, de la justícia, de la sensatesa i de totes les coses que són honroses per les ànimes, no n'hi ha present cap resplendor en les imitacions d'aquí baix [...], només uns quants amb esforç i a través d'òrgans no gaire clars, són capaços, posant els seus ulls sobre les imatges, de percebre el gènere propi d'allò que hi ha representat*". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 167 / 250a-b.

¹²⁴ "*[...] de totes aquelles coses que són honroses per a les ànimes, no n'hi ha present cap resplendor en les imitacions d'aquí baix, ans només uns quants, amb esforç i a través d'òrgans no gaire clars, són capaços posant els seus ulls sobre les imatges de percebre el gènere propi d'allò que hi ha representat [...]. Pel que fa a la bellesa, resplendia entre aquelles visions. Però havent retornat aquí baix, la copsem mitjançant el més clar dels nostres sentits [...], i la vista, que és la més aguda de les sensacions, que ens arriben a través del cos [...] suscitaria uns amors terribles, si en la seva imatge hi hagués la claror que ella mateixa té [...]*". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 167-168 / 250b.d.

ja més del seu estimat perquè aquest es transforma en el seu millor tresor¹²⁵.

Plató descriu meravellosament el procés de la contemplació de la bellesa i els seus resultats, però depenent de la manera amb què l'ànima -iniciada en la saviesa o no- l'home reviu uns moments de goig o fracassa en el fibló del patiment¹²⁶. Tanmateix, serà l'Eros qui és al darrera de tot això¹²⁷.

3.6. La tipologia de les ànimes amoroses

Plató, per boca de Sòcrates, insisteix en què la causa de l'amor és una follia, com ha dit anteriorment, i explica què experimenten els amants i el que els passa quan han caigut en mans d'Eros¹²⁸. Després, descriu la forma d'amor amb què cadascú pretén de viure segons procedeixi de Zeus, d'Hera, d'Apol·lo o d'altres déus, a causa del deliri causat per Eros¹²⁹.

---

¹²⁵ “Aquell qui no s'ha acabat d'iniciar-se o s'ha corromput [...] quan contempla el que aquí baix porta aquest nom [...] es lliura al plaer i com una bèstia té la intenció només de cobrir i engendrar fills [...] i relacionant-se amb excés, no té por ni s'avergonyeix de perseguir el plaer contra natura [...]. I al contrari, qui s'ha acabat d'iniciar quan veu una cara d'aspecte diví o alguna forma de cos que imita bé la bellesa, primerament s'estremeix amb esgarrifances, però, després, en mirar-la la venera com si fos divina [...] i oferiria sacrificis a aquells joves estimats com si fossin una imatge santa o un déu”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 168-169 / 250e-251a-b.

¹²⁶ “Un cop l'ha vista (la bellesa), després de l'estremiment es produeix en ell un canvi, que li provoca suor i una ardor inusitada. En efecte, en rebre a través del ulls l'efluvi de la bellesa, s'escalfa i així es vivifica la naturalesa de l'ala [...], s'estoven els seus punts de germinació [...] i la tija de l'ala s'infla i comença a créixer des de l'arrel sobre tota la forma de l'ànima, car antigament va ser alada. Comença a trobar-se en plena ebullició i, amb la mateixa sensació d'aquells a qui li estan a punt de sortir les dents, les ales que creixen produeixen una coïssor i un pessigolleig [...]. Per consegüent, quan posa els ulls sobre la bellesa del jove, rep unes partícules que flueixen d'allí -una onada de desitjos- i s'acaba el patiment i s'omple de joia [...]. En canvi, quan roman isolat i es marceix [...] l'ànima esdevé trasbalsada pel dolor, però en tenir el record de la bellesa, s'omple de joia i a causa d'aquests dos sentiments barrejats es turmenta davant d'aquest estat absurd i, sense saber per on anar, s'enfella, no pot dormir, intranquil·la durant el dia i delerosa, [...] busca el jove bell, oblidant-se de pares, germans i companys, disposat a viure esclau i a jeure on sigui, mentre es trobi al més a la vora possible del seu desitjat [...]”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998.169-170 / 251c-e.

¹²⁷ “Aquest sentiment, bell noi a qui dirigeixo precisament el meu discurs, els homes l'anomenen Eros [...]. aquestes coses es poden creure, com també no es poden creure. Això, no obstant, la causa del que experimenten els amants és exactament això”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998.170-171 / 252a-c.

¹²⁸ “Cadascú honora i imita durant la seva vida, en la mesura que pot, el déu del cor que ha seguit [...] i cadascú escull la seva forma d'amor entre els joves bells segons la seva manera de ser i, com si fos el seu mateix déu li erigeix una mena d'imatge sagrada que orna al seu gust per honorar-la i retre-li culte [...]”. PLATÓ. “El Banquet-Fedre”. MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 171 / 252c-d.

¹²⁹ [...] “els qui són de Zeus, en manllevem costums i maneres de viure, en la mesura que a un home li és possible de participar d'un déu [...], els qui són d'Hera, cerquen algú que sigui regi [...], els qui són d'Apol·lo, o de cadascun dels déus, cerquen de la mateixa manera que el propi jove estimat sigui d'una naturalesa semblant [...] i l'emmenen a tenir la manera de viure i la forma d'aquell déu, no experimentant cap mena d'enveja ni cap malvolença envers els seus joves estimats [...]. L'aspiració dels qui estimen veritablement, si duen a terme el que desitgen, esdevenen bells i feliços per aquell qui és

3.7. El procés de l' enamorament

Plató descriu, d'una manera molt brillant, les característiques del cavall blanc¹³⁰ i les del cavall negre¹³¹, mite que ja havia exposat en tractar la naturalesa de l'ànima. Ara hi torna -"tal com vam fer al començament d'aquesta faula..."- perquè depenent de la destresa de l'auriga el procés de l' enamorament¹³² resultarà d'un signe o d'un altre, tombarà cap a un cantó feliç o cap a l'altre infeliçment, produint els efectes consegüents¹³³.

3.8. Conclusió

Finalment, per boca de Sòcrates, Plató resumeix tota aquesta part del seu diàleg sobre la naturalesa, activitat i finalitat de l'ànima, conjuntament amb el desig que produeix la follia de l'Eros i la tensió descrita en el mite del carro tirat pels dos cavalls oposats, aconsellant als joves sobre els béns que s'aconsegueixen d'una bona amistat o enamorament¹³⁴ i aprofitant, ensems, retractar-se davant d'Eros amb

---

estimat per l'amic posseït pel deliri causat per l'Amor, en el cas que sigui conquerit: heus aquí, doncs, quina manera es produeix la conquesta". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 177 / 253a-c.

¹³⁰ "El cavall bo [...] és de planta altiva i ben format, té el coll alt i la línia dels narius corbada, és blanc de color i els seus ulls negres, estima l'honor amb moderació i reserva, és seguidor de l'opinió veritable i, sense fuet, n'hi ha prou amb l'ordre i la paraula per conduir-lo". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 173 / 253d.

¹³¹ "L'altre, en canvi és contrafet, toix, de bastes articulacions, té el coll gruixut i curt i el seu tos és aplanat, és negre de color i els seus ulls són blancs, sanguinolents, és company d'excés i petulància, té pèl sobre les orelles, és sord i gairebé no obeeix al fuet ni als esperons". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 173 / 253e.

¹³² "Així, doncs, quan l'auriga veient la cara estimada, sent una escalfor [...] i és envaït pel pessigolleig i pels esperons del desig, aquell dels cavalls que és dòcil a l'auriga [...] es reté ell mateix per no saltar sobre l'estimat; l'altre que no fa cas dels esperons de l'auriga ni del fuet, es llença amb violència impetuosa [...] i obliga a anar cap al jove bell i fer-li memòria de les delícies afrodisiaques [...]". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 173-177 / 253a-256e.

¹³³ [...] si venç la part millor de la ment, la que emmena a una vida ordenada i a la filosofia, la seva existència aquí baix transcorre certament en la felicitat i la concòrdia [...], reduint a l'esclavatge el que generava la maldat de l'ànima [...] esdevindran vencedors en una de les competicions olímpiques, i ni la sensatesa humana ni el deliri diví no poden atorgar a l'home un bé més gran [...]. Ara: si tal vegada altres van escollir una manera de viure menys noble i també menys filosòfica [...] podria passar que en un estat de borratxera o en una altre moment d'oblit, els cavalls indòmits els portessin allí on s'escull i es duu a terme allò que es considera la conquesta més feliç". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 176-177 / 256b-e.

¹³⁴ "Aquests són, oh nois, els béns grans i divins que t'atorgarà l'amistat amb un enamorat. Tanmateix, la relació amb qui no estima [...] no generarà res més que baixesa elogiada per la gent amb el nom de virtut, i la farà rodar durant nou mil anys, sense capacitat de reflexió, al voltant de la terra i sota la terra". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 177 / 256e.

una pregària molt bonica, a la que s'hi afegeix el propi Fedre, demanant per a ell mateix i per a Lísies¹³⁵.

B. SEGONA PART

En arribar a aquest punt de la lectura de *Fedre* -la segona part dels segons discurs de Sòcrates- el seu autor s'endinsa cap al que sembla n'és el tema principal, o sigui la retòrica. Així, doncs, nosaltres analitzarem aquesta darrera part del diàleg seguint la metodologia ja exposada en l'apartat sobre l'argument de l'obra i la seva estructura.

1. La proposta sobre el tema de la retòrica

En el diàleg que Sòcrates manté amb Fedre i, com una introducció al tema de la retòrica¹³⁶, aquell li n'explica el "Mite de les cigales". Fedre no n'ha sentit a parlar mai, però Sòcrates l'exposa com un exemple de tenacitat i insistència, per arribar, a través de la dialèctica, a l'essència de les coses i no només contentar-se amb la superficialitat aparent de les quals¹³⁷.

2. La retòrica i la veritat

Sòcrates, valent-se d'alguns exemples, instrueix Fedre i li n'insisteix perquè, d'una correcta definició de les coses, es pugui arribar a la veritat de les quals i no caure en cap ridícul quan es fa un discurs o s'exposa una qüestió¹³⁸.

---

¹³⁵ "Heus aquí, estimat Eros, la millor i més bella palinòdia que podem oferir-te com a present d'expiació [...]. Perdona el primer discurs i concedeix-nos la gràcia, essent com ets benivolent i propici; no em privis de l'art amorós que m'has atorgat ni l'afebleixis [...] al contrari, que tingui encara més que ara apreciació entre els joves bells [...] i si hi ha en el discurs que tant Fedre com jo hem proferit abans alguna cosa dura per a tu, has de recriminar Lísies [...] perquè endegui la seva vida cap a l'Amor amb discursos filosòfics". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 177-178 / 256a-257a-b.

¹³⁶ "[...] al meu parer, el que és d'antuvi vergonyós és no parlar ni escriure bellament, sinó d'una manera vergonyosa i dolenta [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 180 / 258d.

¹³⁷ "Em fa l'efecte com si, amb aquesta calor sufocant, les cigales que canten sobre els nostres caps dialoguessin entre elles i ens estiguessin contemplant [...], però si ens veiessin tots dos sense dialogar, com ho fa la majoria de gent, es riurien justament de nosaltres [...]. Ara, si ens veuen dialogar ens atorgaran contentes el do que han rebut dels déus [...] com la necessitat de no alimentar-se des que neixen, sinó que sense menjar ni beure no deixen de cantar fins que moren [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 181-182 / 259bd.

¹³⁸ "No cal que, perquè siguin bé i bellament dites les coses que es diuen, el pensament d'aquell qui parla sigui coneixedor de la veritat [...], per tant, oh company, l'art dels discursos d'aquell qui no coneix la veritat, sinó que persegueix només opinions, arriba a ser, tal com sembla, ridícul i exempt d'art". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 182.187 / 259e-262c.

3. La retòrica i la dialèctica

En arribar a aquest punt, Sòcrates, abans d'elogiar el poder enorme dels discursos i de examinar els llibres de contingut retòric de l'època admet que ofereixen normes i eines útils i aporten "coneixements previs i necessaris", però no entren en profunditat en l'art de la paraula. Aleshores Plató utilitza un diàleg encantador entre Sòcrates i Fedre per fer-li veure correctament i assabentar-lo sobre quines són veritablement les característiques que han de guarnir un discurs retòricament ben fet. I, per això, li'n descriu molt pedagògicament un mètode dialèctic propi de tot aquell discurs que es preï de tenir cap i peus: posar-se d'acord sobre la definició dels conceptes; evitar el desordre del seu contingut; tenir clara la manera amb què s'ha de pronunciar; utilitzar la síntesi (la reunió) i l'anàlisi (la divisió); emprar una exposició ben ordenada; recórrer a la refutació, a la insinuació, als elogis, a la censura, a les versemblances; la dicció; els gèneres literaris; el resum¹³⁹.

4. La retòrica i l'educació

Plató, en l'apartat anterior imparteix, mitjançant el diàleg que manté Sòcrates amb Fedre sobre la retòrica, un discurs magistral sobre la tècnica de la retòrica. Però amb això no queda satisfet perquè, per sobre de tot, cal mostrar que la retòrica és un art educatiu i, per tant, l'orador o qui fa discursos, ha d'esforçar-se en conèixer la naturalesa de l'educant i esbrinar quins són els discursos

---

¹³⁹ "Per consegüent, quan algú es disposa a assolir l'art de la retòrica, cal que distingeixi primerament de manera metòdica les coses i copsi les característiques de cada una [...]; em penso que tot discurs ha de ser compost com un ésser vivent, de manera que tingui un cos propi al qual no li faltin cap ni peus, ans tingui parts mitjanes i extremes i que n'escriure'l s'estableixi una justa proporció entre elles i el conjunt [...]; afaiçonant amb aquesta idea un discurs no pot estar exempt de persuasió, de censura o d'elogi [...]; arribar a una única idea que amb visió de conjunt abracci tot allò que es troba dispers [...] i dividir les idees tot seguint les seves articulacions naturals [...]; en primer lloc ve el proemi, en segon lloc l'exposició, després els testimonis, en tercer lloc els indicis i en quart lloc les versemblances [...]; també la refutació, l'inventar la insinuació, els elogis, els blames, les versemblances [...]; la correcció de la dicció [...] i moltes altres obres belles [...] pel que fa, tanmateix, al final dels discursos, fa l'efecte que tots hi estan de comú acord, tant si els uns l'anomenen recapitulació com si els altres li posen un altre nom [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 188 / 263b;190 / 264c;192 / 265c-d;193 / 255e;194-195 / 267a-b;196 / 267c-e.

més li convenen¹⁴⁰. De tota manera, arribar a ser un bon orador i un expert en l'art retòric suposa vocació i temps¹⁴¹.

5. La crítica de l'escriptura

Finalment, "el Mite de Thot i Thamus" està a punt de cloure el Fedre. Cal que ens estalviem l'anàlisi detallat del mite¹⁴², però situem Plató a la segona generació que ha vist la difusió del text escrit com a mitjà per a la comunicació cultural. És veritat que durant la seva època es multipliquen els tallers de còpia i comencen a aparèixer els venedors de llibres (rotllos). Plató, tot i que recorre a l'escriptura per difondre el seu pensament, creu que el text escrit no és la manera més adequada per transmetre al deixeble el pensament del mestre perquè, efectivament, l'escrit no pot dialogar i el diàleg forma part essencial de la tasca educativa, a banda de proporcionar només opinió i no veritat per falta d'ensenyament instructiu¹⁴³. Dit això, Sòcrates a instància de Fedre, lloa la retòrica i, recordant una de les seves característiques, ja abans descrites com el resum o recapitulació, torna a repetir el mètode de la qual perquè en quedi constància a la "memòria" i a "l'escriptura"¹⁴⁴.

---

¹⁴⁰ "Com que el poder del discurs es troba en la capacitat que té de conduir les ànimes, aquell que vulgui ser orador ha de saber necessàriament que l'ànima té moltes formes: n'hi ha tantes i tantes que d'aquí prové, certament, que uns siguin d'una manera i altres d'altra [...]. Tocant a la mateixa cosa, hi ha qui es deixa persuadir per una certa classe de discursos, mentre hi ha qui per la mateixa raó no es deixen persuadir per la mateixa cosa [...]. Cal considerar aquestes coses en les seves aplicacions pràctiques i en els efectes que produeixen [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 202 / 1271d-e.

¹⁴¹ "Amb tot, aquestes coses no s'adquireixen pas sense una pràctica enorme, encara que l'home assenyat no ha de fer aquest gran esforç per raó de parlar i de tractar amb els homes, ans per fer-se capaç de dir coses que complaquin els déus i dur a terme tot allò que els complau, en la mesura de la seva capacitat [...]". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 206 / 273e.

¹⁴² "Un cop van arribar les lletres Thot va dir: "L'aprenentatge d'això, oh rei, farà més savis als egipcis i els atorgarà més memòria, car s'ha descobert com a medicina...". Però Thamus li va respondre: "És oblit el que causaran en les ànimes d'aquells qui les aprenguin ja que refiant-se de l'escriptura assoliran els records des de fora, en virtut de caràcters aliens, i no des de dins, per si mateixos i en virtut de si mateixos; per consegüent no has pas descobert pas una medicina de la memòria, sinó una forma suplementària de recordar". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 208 / 274e-275a-b.

¹⁴³ "L'escriptura, oh Fedre, implica un greu inconvenient, tal com s'esdevé de la mateixa manera amb la pintura: els éssers que infanta sembla tenir vida; tanmateix, si se'ls pregunta alguna cosa, guarden el silenci més solemne". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 209 / 275d.

¹⁴⁴ "Si algú no coneix la veritat de cada una de les coses sobre les quals parla o escriu, si no esdevé capaç de definir-ho tot en si mateix, si una vegada ho ha definit no sap dividir-ho de bell nou segons les espècies fins arribar al que és indivisible, si conforme al mateix procediment no analitza la naturalesa de l'ànima, si no descobreix la mena de d que correspon a cada naturalesa, si no disposa i arranja el seu discurs per manera que ofereixi a una ànima complexa discursos complexos i altisonants, mentre que a una ànima simple, discursos simples, mai no serà capaç de manejar amb art el gènere dels discursos en la mesura que li ho permeti la seva naturalesa, ni per ensenyar-los ni per persuadir, tal com ens ha

I fins aquí el diàleg de Plató -Fedre-, a banda d'altres detalls que no són al cas. Tanmateix, això sí, no sense adreçar una oració al déu Pan abans que Sòcrates convidi Fedre a retirar-se d'aquell lloc tan meravellós d'una tarda d'estiu, tot dient-li: -"Anem-nos-en"¹⁴⁵.

---

mostrat tota la disquisició que hem mantingut". PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 212 / 277b.

¹⁴⁵ *"Oh estimat Pan i tots els altres déus que habiteu aquí! Concediu-me que jo esdevingui interiorment bell, mentre que totes les coses que tinc, exteriorment s'uneixin amistosament amb el que tinc dintre. Feu que consideri ric al savi i que tot l'or que jo pugui portar al damunt sigui només el que pot portar i dur amb ell un home ponderat, no pas un altre".* PLATÓ."El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62,Barcelona, 1998. 215-216 / 279b.

V. UN INTENT DE SISTEMATITZACIÓ DE L'OBRA DE PLATÓ I LA SEVA CONCORDANÇA AMB L'AMOR PLATÒNIC

Ens resultarà molt interessant endinsar-nos en els apartats que tot seguit intentarem esbrinar perquè, de forma globalitzada i ensem sintètica, podrem copsar com el concepte de l'amor platònic -objecte del nostre treball a través de les obres *El Banquet* i *Fedre*- s'ajusta o concorda amb el pensament de l'obra filosòfica de Plató que especialistes en la matèria, després d'un acurat estudi de cadascuna de les seves obres¹⁴⁶, han convingut en recollir de la seva extensa doctrina en tractats filosòfics sistematitzats¹⁴⁷.

Tres en seran els punts que tractarem i que, en concret, ens serviran de suport per donar fiabilitat sistemàtica a la concepció de l'amor platònic. Però hem de tenir en compte que la filosofia de Plató -sempre a través de la seva producció escrita- a la recerca del saber humà ve dominada per unes posicions fonamentals d'acord amb les següents característiques: una mala refiança respecte del que poden oferir-nos els sentits, una confiança absoluta en el poder de la raó, una necessitat de purificació i de posseir l'amor per arribar a la veritat i la inevitable existència d'una realitat ideal (el món de les idees) perquè es pugui explicar el món sensible i arribar a la ciència vertadera¹⁴⁸.

1. Metafísica, Teodicea i Cosmologia: la doctrina de la realitat o del món de les idees, l'univers sensible i el "*Mite del demiürg*"

1.1. La Metafísica de la realitat ideal i la Cosmologia del món sensible

En la filosofia de Plató hi ha un punt fonamental del que depenen tots els altres i que consisteix en el descobriment de

---

¹⁴⁶ OBRAS COMPLETAS. PLATÓ. Ed. Aguilar, Madrid 1981.

SALVAT UNIVERSAL S.A. Salvat Editores. Barcelona,1996.Enciclopèdia,vol.20, Plató.

¹⁴⁷ KLIMKE-COLOMER. Historia de la Filosofía, Ed.Labor,Barcelona,1961.Pág. 49-64.

REALE, G. / ANTISERI, D. Historia del Pensamiento Filosófico y científico. Pág. 126-156.

FISCHL, J. Manual de Historia de la Filosofía. Ed. Herder, Barcelona 1965. Pág. 73-79.

GAARDER J. El món de Sofia. Ed. Empúries. Barcelona,2003. Pág. 103-133.

NAVARRO-CALVO. Historia de la Filosofía. Ed. Anaya. Madrid, 1992. Pág. 47-53.

VALLMAJÓ, Ll. Historia de la Filosofia. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pág. 30-51.

¹⁴⁸ KLIMKE-COLOMER. Historia de la Filosofía, Ed.Labor,Barcelona, 1961.Pág. 49.

l'existència d'una realitat suprasensible¹⁴⁹ que, utilitzant com a base el raonament i alliberant-se dels sentits, dona sentit i possibilitat a totes les coses¹⁵⁰. En definitiva, mitjançant la teoria de les idees Plató postula que les coses sensibles només s'expliquen per la dimensió suprasensible, que la relativitat de les coses exigeix la presència d'allò absolut, el que és mòbil necessita l'immòbil i el que és corruptible busca l'etern¹⁵¹.

Amb la teoria de les idees Plató concilia i soluciona l'oposició entre el pensament de Parmènides (la realitat és immutable, única) i el d'Heràclit (el món sensible resta subjecte a canvi constant), ofereix una alternativa al relativisme i escepticisme dels sofistes, dona consistència a l'optimisme socràtic i consagra les certeses matemàtiques del pitagòrics com a veritats eternes¹⁵².

La metafísica platònica distingeix, doncs, dos blocs¹⁵³:

- La realitat o món perenne de les idees que concep com eternes, úniques, immutables, perfectes, immaterials, absolutes, universals, transcendents, independents del món físic i que només l'intel·lecte pot arribar a copsar-les mitjançant una ascensió gradual.

---

¹⁴⁹ REALE-ANTISERI. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Ed. Herder, Barcelona, 1988. Pàg, 126. Plató s'acull a la segona navegació. En l'antiga terminologia marinera s'anomenava "segona navegació" a la que es feia servir els remos quan la "primera navegació", per falta de vent les veles ja no servien. Tots els filòsofs naturalistes antics havien intentat explicar la realitat a través de causes de tipus físic o mecànic. Anaxàgores, fins i tot, que va introduir el concepte d'una Intel·ligència universal no sabé aprofitar aquesta intuïció i en resulta ser la "segona navegació" platònica la que s'endinsa cap al món suprasensible.

¹⁵⁰ REALE-ANTISERI. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Ed. Herder, Barcelona, 1988. Pàg, 126. Es llegeix en el "Fedó": "*Vaig tenir por que la meva ànima quedés completament cega al mirar les coses amb els ulls o a l'intentar de captar-les amb els altres sentits [...]. Per això vaig decidir refugiar-me en els raonaments (logoi) fent-los servir per al descobriment de la veritat de les coses*". Plató utilitza exemples per demostrar aquesta explicació i diu que si una cosa és bella la seva causa no en són els elements físics que la configuren, sinó quelcom no sensible. És a dir, un element intel·ligible d'una idea o forma pura de bellesa en si que mitjançant la seva presència i participació, fa que les coses empíriques siguin belles.

¹⁵¹ REALE-ANTISERI. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Ed. Herder, Barcelona, 1988. Pàg, 130.

¹⁵² VALLMAJÓ, LI. *Historia de la Filosofía*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 34.

¹⁵³ ISART, M. *Filosofia antiga. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT i per a la preparació a la Selectivitat*. Escola Pia. BCN, Sarrià-Calassanç, 2005: "*Quan es parla d'idees platòniques tan fa que les denominem essències, principis, formes o realitats en si*". Pàg. 3.

VALLMAJÓ, LI. *Historia de la Filosofía*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 35.

- El fugisser univers de les coses que només pot ser captat pels sentits i que es caracteritza per ser principalment sensible, engendrat, imperfecte, aparent, mutable, deficient, de matèria amorfa i que, en tot cas, només participa, com una ombra o reflex, de la realitat ideal o món de les idees.

1.2. La Teodicea i el Demiürg

Plató explica la relació existent entre el món sensible i la realitat de les idees amb el "Mite del Demiürg"¹⁵⁴, un ésser diví, inferior en perfecció a les idees, etern, immutable, racional i bo, però una intel·ligència o agent responsable de la construcció i ordenació del cosmos segons el model o còpia imperfecte de la realitat ideal que, fins i tot, introdueix en les coses una finalitat o aspiració que les porta cap al seu ple desenvolupament, a la seva pròpia perfecció, al seu propi bé¹⁵⁵.

Altres consideracions en aquest apartat, com la teoria de diversos principis ("arkhé") i la seva vinculació amb l'existència de cinc poliedres regulars per atribuir-ne propietats a les coses del món sensible, depassa de l'objectiu d'aquest treball¹⁵⁶.

2. Epistemologia: la teoria de la reminiscència incorporada dins de la teoria del coneixement amb el "Mite de la caverna"

2.1. Introducció a la doctrina platònica del coneixement

La teoria del coneixement de Plató no és cap investigació crítica sobre la possibilitat de conèixer o no. Es tracta d'una doctrina, derivada de les seves obres que explica com es produeix el coneixement. Tant és així que en el *Teetet* es posiciona dient que el coneixement no és cap sensació i en *La República* exposa que el coneixement és una intuïció de les idees o del món intel·ligible a més a més d'indicar quins són els graus o estadis del coneixement

¹⁵⁴ PLATÓ. OBRAS COMPLETAS. "Timeu, o de la Naturalesa" Ed. Aguilar, Madrid, 1981. Pàg. 1126-1179.

¹⁵⁵ ISART, M. Filosofia antiga. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT / Selectivitat. Escola Pia. BCN, Sarrià-Calassanç, 2005. Pàg. 11-12.

VALLMAJÓ, LI. Historia de la Filosofía. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 34-37.

REALE-ANTISERI, D. Historia del Pensamiento Filosófico y científico. Pág. 126-135.

KLIMKE-COLOMER. Historia de la Filosofía, Ed.Labor,Barcelona,1961.Pág. 53-60.

FISCHL, J. Manual de Historia de la Filosofía. Ed. Herder, Barcelona 1965. Pàg. 73-76.79.

¹⁵⁶ VALLMAJÓ, LI. Historia de la Filosofía. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 37

mitjançant els quals l'ànima s'eleva des de la ignorància fins a la ciència vertadera passant per un grau intermedi que és l'opinió. I tota aquesta doctrina es completa en *Fedre*, *El Banquet* i *Fedó* amb la funció de l'Eros i la teoria de la reminiscència¹⁵⁷.

5.2.2. La descripció del "Mite de la caverna"

Un dels mèrits de Plató consisteix en explicar la complexitat d'una doctrina mitjançant imatges. I per poder accedir a l'essència del coneixement la filosofia platònica utilitza el "Mite de la caverna" on s'hi descobreixen les peces bàsiques per explorar-lo: es narra en el mite el difícil i complicat camí per accedir al coneixement ja que, l'home engarjolat a l'interior de la foscor simbolitza l'estat ignorant i enganyat de la condició humana inicial. El món interior de la caverna figura que és el món de les coses sensibles i el camí de sortida queda representat pel coneixement i els seus graus de comprensió gradual cap a la llum¹⁵⁸.

2.3. La dialèctica de la teoria del coneixement: graus i etapes

En el llibre VI de *La República* Plató exposa, mitjançant la imatge d'una ratlla partida amb segments, els diferents nivells de coneixement per assenyalar els diversos moments del camí cap a la contemplació de les idees. Un esquema gràfic pot fer entenedor tot el procés¹⁵⁹:

---

¹⁵⁷ PLATÓ. OBRAS COMPLETAS. Ed. Aguilar, Madrid, 1981. "Teeteto, o de la Ciencia", pàg. 892-945 / "La República, o de la Justicia", pàg. 665-847 / "Fedón, o del Alma", pàg. 610-655 / "El Banquete, o del Amor", pàg. 563-601 / "Fedro, o de la Belleza", pàg. 853-887.

KLIMKE-COLOMER. *Historia de la Filosofía*. Ed. Labor, Barcelona 1961. Pàg. 51-52.

¹⁵⁸ VALLMAJÓ, LI. *Historia de la Filosofía*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 40.

VALLMAJÓ, LI. *Història de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008 tot citant a PLATÓ en "La República" sobre el mite de la caverna: "Imagina't, Sòcrates, uns homes en un antre subterrani com una caverna amb l'entrada que s'obre cap a llum [...] s'assemblen a nosaltres i [...] creus que hauran vist res més que les ombres projectades pel foc cap al lloc de la cova que hi ha al davant seu? [...] No pot ser de cap altra manera si estan obligats a mantenir llurs caps immòbils tota la vida. [...] Examina ara què els passaria, a aquests homes, si se'ls deslliurés de les cadenes i se'ls guarís del seu error [...] i si fos obligat a caminar i a mirar cap a la llum, en fer aquests moviments experimentaria dolor, i a causa de la llum seria incapaç de mirar els objectes, les ombres dels quals havia vist. [...] Si a aquest mateix l'obliguessin a mirar el foc, els ulls li farien mal i desobeiria, girant-se una altra vegada cap a aquelles coses que li era possible de mirar i continuaria creient que, aquestes, són més clares que les que li mostren. [...] Si aleshores algú l'arrossegues, per força, pel pendent abrupte i escarpat, i no el deixés anar abans d'arribar a la llum del sol, no és cert que patiria i que es revoltaria en ser tractat així, i que, un cop arribat a la llum del sol, s'enlluernaria i no podria mirar cap de les coses que nosaltres diem que són vertaderes? [...] Necessitaria acostumar-s'hi [...], però finalment podria mirar el sol, no tan sols la seva imatge reflectida [...] i podria començar a raonar que el sol és qui fa possibles les estacions i els anys i és qui governa tot el que hi ha en l'espai visible [...]"

¹⁵⁹ REALE-ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág. 138.

Mite	Dins de la caverna / Ombres		Fora de la caverna / Llum	
Nivells de	Món sensible o visible		Món intel·ligible	
La realitat	Imatges	Animals-Coses	Objectes matemàtics	Idees

A ----- B ----- C ----- D ----- E

Nivells de	Imaginació	Creença	Raó discursiva	Raó intuïtiva
Coneixement	Opinió (doxa)		Coneixement o Ciència (episteme)	

- ✓ En el primer segment (AB) -el de la imaginació (eikasía)- s'hi troba la majoria de gent i es troba dins de les ombres del mite de la caverna. Tot un món d'engany, de confusió i d'il·lusió, de la realitat en què només es capten les imatges (eikones) de la realitat i, per tant coneixements només opinables (AC).
- ✓ En el segon segment (BC) -el de la creença (pistis)- s'hi assenten tots aquells coneixements que aporten les ciències naturals (la física, la botànica, la biologia...)i queda situat dins del món de les coses sensibles i dels éssers vius. Es tracta encara de models d'imatges, dins de la fosca de la caverna i, encara que resulten ser uns coneixements més elevats, resten situats en el grup (AC) de l'opinió (doxa).
- ✓ En el tercer segment -el de la raó (CD) o coneixement discursiu (diànoia)- s'hi basen aquelles ciències (episteme) que tenen de per si una lògica interna com les matemàtiques (mathematiká), el mètode de les quals és axiomàtic i deductiu. Com es pot observar en el gràfic aquest tipus de coneixement surt de les tenebres camí cap a la llum (CE).
- ✓ En el quart segment -el de la raó (DE) o coneixement intuïtiu (nóesis)- s'hi recolza la ciència (episteme) o la filosofia (sofia) que decididament s'orienta cap al món de les idees o cap a la veritat absoluta. I és el tipus de coneixement que arriba a copsar la resplendor de la realitat del món de les idees (CE).

Aquestes fases o graus de coneixement inclouen una dinàmica que es correspon a dues etapes¹⁶⁰: una d'ascendent, a manera d'anàlisi, passant de les coses sensibles a la unitat particular de la idea i d'aquesta a les idees més universals¹⁶¹ i una altra, de

VALLMAJÓ, LI. *Historia de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 41-42.

ISART, M. *Filosofia antiga. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT / Selectivitat*. Escola Pia. BCN, Sarrià-Calassanç, 2005. Pàg. 5-8.

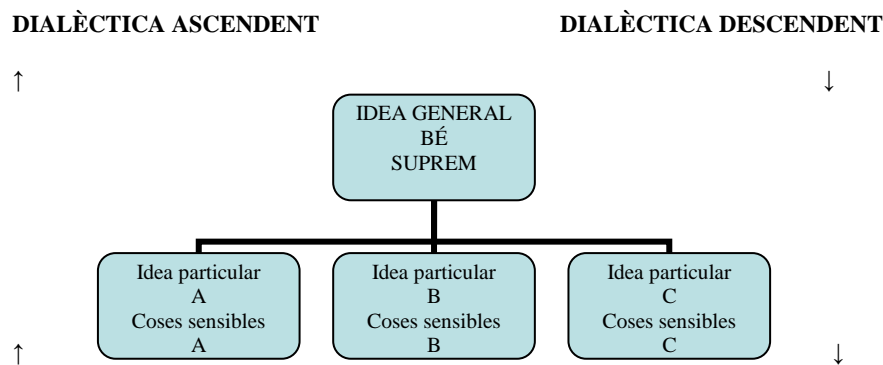
¹⁶⁰ REALE-ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág, 139.

¹⁶¹ PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. XX "[...] *consisteix en reduir a una idea única, en una visió de conjunt el que es troba disseminat per moltes parts, amb la finalitat que la definició de cada cosa posi de manifest allò sobre el que es vol instruir en cada cas [...]*".

descendent, en forma de síntesi¹⁶² que a partir de la idea del Bé (la idea suprema que engloba totes les altres) copsa com totes les idees i coses estan ben relacionades.

Un altre gràfic pot donar-nos una idea d'allò que s'ha rescatat del pensament de Plató sobre la dinàmica o dialèctica ascendent i descendent de la teoria del coneixement i els seus graus:

2.4. La teoria de la reminiscència

Atès que entre les coses sensibles (imperfectes, subjectes al canvi i a la distorsió) i la seva corresponent idea (perfecta, universal i eterna) hi ha un abisme, ens podem preguntar de quina manera l'home pot arribar a copsar-les. Plató ho explica senzillament a través de la teoria de la reminiscència¹⁶³ en què l'ànima des de sempre, però en estat latent, guarda empremtes o senyals d'aquestes idees. Per tant, desvetllar-les fent emergir tot allò que ja hi ha en la persona, és el que cal. Això suposa que l'esforç d'aprendre o de conèixer no és res més que evocar o recordar aquestes idees. Plató és optimista i pensa que el presoner de la caverna té capacitat per desfer-se de les cadenes de la ignorància i iniciar un camí d'ascensió cap al coneixement. Una fe en les possibilitats humanes, doncs, ja que l'interior dels homes està ple de tot el qui li'n cal.

En el diàleg de *Menó*, Plató intenta demostrar la seva afirmació que "no hi ha ensenyament, sinó reminiscència". Ho demostra a

¹⁶² PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed. 62, Barcelona, 1998. XX "[...] consisteix en poder, recíprocament, dividir el discurs mitjançant les seves articulacions naturals i no posar-se a destrossar cap de les seves parts com un mal carnisser [...]"

¹⁶³ REALE-ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág. 136-138.

VALLMAJÓ, LI. *Historia de la Filosofía*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 40.

ISART, M. *Filosofia antiga. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT / Selectivitat*. Escola Pia. BCN, Sarrià-Calassanç, 2005. Pàg. 7-8.

través d'un esclau que no sap res de geometria i que, a través de preguntes socràtiques, arriba a desxifrar el problema proposat i que, certament, ara no hi insistirem per no ser objecte d'aquest treball.

3. Psicologia, Ètica i Política: l'antropologia o pensament sobre l'ànima, l'ètica i la política amb el "Mite del carro alat"

Cal tenir present que en aquest apartat és de precís distingir diverses qüestions.

- Per una banda, el dualisme antropològic de Plató: el cos ("soma") i l'ànima ("psyché").
- Per altra banda, l'ètica individual ("l'ordenació de la psyché") i la teoria social ("polis").

A mode de resum tractarem aquests aspectes que, en definitiva, tenen a veure en la consecució de la justícia i, en tot cas, amb la contemplació del Bé = Bellesa.

3.1. La tensió entre l'ànima (psyché) i el cos (soma)

L'essència de l'ànima es d'origen diví, tot i que fou llençada al cos, com a conseqüència d'una culpa que va cometre en una vida anterior, i hi viu com engarjolada. Així que el cos és per a l'ànima el seu major destorb ja que, pertorbada per la concupiscència, en resulta enfosquida la reminiscència de la realitat o món de les idees i li'n fa oblidar el seu origen diví¹⁶⁴.

El punt més important de Plató per comprendre la concepció de l'ànima rau en la realitat ideal o món de les idees exposat en el "Mite de la caverna"¹⁶⁵ que dona ocasió per concebre-la immortal i com a principi d'un coneixement racional. La seva unió amb el cos no és més que un estat transitori o accidental i, mentrestant roman en el cos, li cal purificar-se (doctrina específicament religiosa) i preparar-se per a la contemplació de la realitat ideal o món de les idees¹⁶⁶.

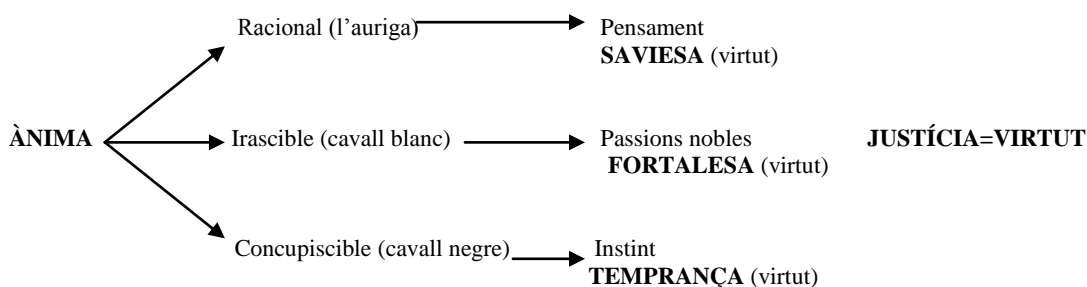
¹⁶⁴ FISCHL, J. Manual de Historia de la Filosofía. Ed. Herder, Barcelona 1965. Pàg. 76.

VALLMAJÓ, LI. Historia de la Filosofía. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 45 en què citant l'obra "Fedó" Plató expressa: "Quan l'ànima i el cos estan plegats, la natura disposa que l'un serveixi com un esclau i sigui manat, i que l'altra mani i faci d'amo".

¹⁶⁵ VALLMAJÓ, Llorens. Historia de la Filosofía. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 38-39 en què cita l'obra que explica aquesta al·legoria mitològica: "La República".

¹⁶⁶ NAVARRO-CALVO. Historia de la Filosofía. Ed. Anaya. Madrid, 1992. Pág. 48-49.
VALLMAJÓ, LI. Historia de la Filosofía. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 45. en què citant l'obra "Fedó" Plató expressa: "Allò que més s'assembla al diví, a la immortalitat, a l'intel·ligible, al que té forma única i no es pot descompondre, al que és immutable i idèntic a ell mateix és l'ànima".

Tanmateix, aquesta concepció antropològica de Plató, clarament dualista, sobre l'ànima unida al cos demana una ulterior explicació que ve donada mitjançant la del "Mite del carro alat"¹⁶⁷. I és aquí on Plató -prescindint de si concep tres ànimes o tres parts de l'ànima-¹⁶⁸ ens descriu tres formes de la qual amb les corresponents activitats o virtuts:

3.2. L'Ètica platònica i el Mite del carro alat

És a dir, l'ànima s'assembla a un carro i dos cavall alats -un de blanc (bo i dòcil) i l'altre negre (dolent i indisciplinat)- que forcen a un auriga que, representant el cavall bo la racionalitat de l'ànima, es veu igualment violentat per l'altre cavall que simbolitza la part concupiscible. Si l'auriga, governat per la raó, condueix bé s'enfila cap a la realitat ideal o món de les idees més fàcilment. En canvi, si l'auriga es deixa portar pel cavall desenfrenat i no el controla, les passions faran que el carro bolqui.

L'ètica de Plató consisteix en l'aplicació de la doctrina de les idees i, en particular, de la idea del Bé a la vida humana. La moralitat, doncs, consisteix en la participació de la idea del Bé a l'actuació humana o en la imitació del Bé que s'assoleix la tendència cap a la felicitat, però mitjançant l'adquisició de l'harmonia entre la saviesa, la fortalesa i la templança, virtuts que s'oposen a les passions i les pulsions concupiscibles del cavall negre¹⁶⁹.

5.3.3. La concepció platònica sobre l'Escatologia

Encara hi resten altres conceptes sobre l'ànima, però sobrepassen la intenció d'aquest treball. Es tracta de la concepció platònica sobre el destí de l'ànima després de la mort (escatologia)

¹⁶⁷ "Teetet, o de la Ciència" en què cita l'obra que explica aquesta al·legoria mitològica: "Fedre". PLATÓ. "El Banquet-Fedre". MONTSERRAT, J. Ed.62, Barcelona, 1998. 160-161 / 246a-d.

¹⁶⁸ NAVARRO-CALVO. Historia de la Filosofía. Ed. Anaya. Madrid, 1992. Pág. 49.

¹⁶⁹ KLIMKE-COLOMER. Historia de la Filosofía. Ed. Labor, Barcelona 1961. Pág. 60-61.

que, sota la teoria de la metempsicosi, Plató descriu amb profusió de mites¹⁷⁰. Però aquest punt sobrepassa la intenció d'aquest treball.

3.4. Cap a la justícia social de l'Estat platònic (polis)

Segons hem detallat en l'esquema anterior sobre les formes de l'ànima ("psyché") i les funcions per dominar el cos ("soma"), hem observat que la justícia individual consisteix en una harmonia o ordenació equilibrada de forces, de tal manera que la saviesa ("sophia") o prudència ("phrónesis") resulta ser la virtut característica de la forma racional, la fortalesa ("andreia") esdevé la virtut de la forma irascible i la templança o moderació ("sophrosine") és la virtut que correspon a la forma concupiscible.

Doncs bé, la justícia individual consisteix en l'harmonia u ordenació equilibrada d'aquestes tres formes, de tal manera que cadascuna de les quals assoleixi la virtut que li'n correspon d'acord amb la seva funció específica. Això ens fa pensar que Plató identifica virtut i justícia¹⁷¹.

La República platònica no es pot equiparar als Estats moderns. Plató, des de la visió d'una organització de la societat en "polis", concep la República ("politeia") com un organisme humà que té les mateixes necessitats materials i els mateixos objectius ètics que qualsevol persona. Per això existeix una correspondència entre cadascuna de les classes socials que formen la "polis" -segons el mite dels metalls-¹⁷² i la "psyché" i d'acord amb el quadre que es presenta a continuació¹⁷³:

IMATGE MÍTICA DE L'ÀNIMA	LOCALITZACIÓ ANATÒMICA	PARTS DE L'ÀNIMA	VIRTUT ÈTICA O POLÍTICA	CLASSES SOCIALS	FUNCIÓ	RAÇA MÍTICA
Auriga	El cap	Racional	Saviesa	Governants	Dirigir	D'or
Cavall blanc	El pit	Irascible	Fortalesa	Militars	Protegir	D'argent
Cavall negre	El ventre	Concupiscible	Templança	Treballadors	Proveir	De bronze

¹⁷⁰ REALE-ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y científico*. Pág. 145-149.

¹⁷¹ ISART, M. *Filosofia antiga. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT / Selectivitat*. Escola Pia. BCN, Sarrià-Calassanç, 2005. Pàg. 10-11.

¹⁷² PLATÓ. *OBRAS COMPLETAS*. "La República" Ed. Aguilar, Madrid, 1981. Pàg. 665-827

VALLMAJÓ, Llorens. *Historia de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 48.

¹⁷³ VALLMAJÓ, Llorens. *Historia de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 49

D'acord amb el quadre es pot veure de quina manera la justícia social o política no es planteja com un problema distributiu, sinó que la justícia de la "polis" consisteix en una correcta assignació de deures i funcions en una societat estructurada en classes socials en què els individus, a causa de la seva naixença o possibilitats personals, no tots són iguals ni tenen els mateixos drets i, per tant, l'Estat, transformant-se en una utopia, té cura d'educar i seleccionar només els millors¹⁷⁴. Més tard, Plató en *El Polític* i en *Les Lleis*, sense retractar-se de res de tot allò que va escriure a *La República*, matisa algunes idees de l'Estat ideal¹⁷⁵.

---

¹⁷⁴ VALLMAJÓ, Llorens. *Historia de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 47-49.

¹⁷⁵ REALE-ANTISERI. *Historia del Pensamiento Filosófico i Científico*. Ed. Herder, Barcelona, 1988. Pàg.148-153.

VI. LA VALORACIÓ DE L'AMOR PLATÒNIC EN "EL BANQUET" I "FEDRE"

En fer la valoració de *El Banquet* i a l'hora d'extraure'n unes conclusions de l'anàlisi del seu contingut, ens cal establir una diferenciació clara entre allò que la preceptiva estilística convé en denominar la "*forma*" (pel que fa a l'estructura expressiva) i el "*fons*" (en referència al contingut del pensament). Així, doncs, separarem aquests dos elements per esbrinar-ne el contingut d'ambdós.

1. "El Banquet o de l'amor"

1.1. El diàleg de "El Banquet", des de la seva "*forma*" literària

1.1.1. Una lectura densa, però entretinguda i de prou dificultat

La lectura de l'obra en qüestió ja esmentada -tot i que atenta i reposada i en una versió catalana prou acurada i fiable-, no resulta fàcil de llegir. I això per dos motius principals:

- El primer motiu de dificultat rau en l'absència de títols i subtítols, al llarg de la seva composició, que marquin la distinció precisa entre l'ambientació inicial, els personatges, les doctrines que s'hi exposen, la cloenda.
- El segon motiu de complicació esdevé de l'estil indirecte amb què l'obra resta escrita on les llargues oracions subordinades amaguen, en molts casos, el verb precís de l'oració principal.

1.1.2. Els recursos literaris en una obra retòrica en forma de diàleg

També mereixen un punt de distinció els recursos d'estil o figures literàries, prou abundants i que, en aquest treball, s'obvia de citar per no ser-ne l'objecte del qual. Però, sota un pensament o contingut de forta densitat, s'hi amaguen les comparacions (semblances), les metàfores (amb ampliacions, reduccions o permutacions del significat), els pleonasmes (redundàncies i repeticions), les hipèrboles (exageracions), les expressions iròniques (donar a entendre el contrari del que es vol dir), les exclamacions (com a expressió d'afecte), les interrogacions retòriques, les perífrasis, els adagis, les prolepsis (anticipació d'una probable objecció), les antítesis, els paral·lelismes i, per què no dir-ho, també les repeticions.

1.1.3. Les citacions d'erudició adduïdes per il·lustrar el text de l'obra

Crida l'atenció, per altra banda, i a favor de l'erudició de Plató, el profund coneixement de l'antiguitat: tant pel que fa als mites i ritus iniciàtics que exposa, com pel que respecta a l'abundant citació d'obres d'autors clàssics, sobretot del període dit homèric (1200-776a.C.) amb el literat Homer, de la Grècia arcaica (770-490a.C.) amb filòsofs de renom com Heràclit i Parmènides, entre d'altres, i dels seus propis contemporanis clàssics (490-336 a.C.).

1.1.4. L'esquema de la composició literària de l'obra

L'estructura de l'obra, tota vegada s'ha pogut titular i subtítular com a eina de treball, resulta agradable i simètrica en la seva vertebració estructural. Hi ha un començament que recull tota l'ambientació escenogràfica, tant pel que fa a l'espai i al temps així com la presentació dels personatges que intervenen en el cos conceptual del diàleg -veritable nus del projecte sotmès a discussió que es desvetllarà en la intervenció magistral d'un llarg diàleg entre Sòcrates i Diotima- i un desenllaç que Plató aprofita per elogiar Sòcrates i retornar cada personatge als seus quefers quotidians.

1.2. El diàleg de "El Banquet", des del seu "contingut" filosòfic

1.2.1. L'escenificació d'una reunió de savis oradors, desvetlla una gran revelació

El Banquet és un dels diàlegs més importants de Plató al redós del concepte de l'Amor i, en concret, de l'Eros. La claredat de l'exposició platònica il·lumina el seu contingut. Efectivament, l'escenografia es desenvolupa en un banquet que té lloc a casa d'Agató per celebrar l'èxit d'una de les seves tragèdies. Tots els comensals han acordat dedicar la reunió, principalment, per opinar sobre l'Eros. I aquesta n'és la temàtica principal que, a través del seguici del fil d'aquesta obra, ens ha conduït al desvetllament d'una gran revelació que, després d'un procés iniciàtic misteriós, es dona a conèixer: la contemplació d'una realitat ideal o món de les Idees en què el "***l'Amor = la Bellesa***" es confon amb el "***Bé = la Veritat***".

1.2.2. D'on procedeix Eros? Qui és Eros? Què fa Eros? Cap a on condueix Eros?

La lectura del text de l'obra, a través d'una sèrie de discursos i diàlegs sobre l'Eros, a poc a poc es transforma i agafa volada, des de les exposicions més superficials a l'essència més profunda del pensament platònic sobre l'amor. No en va, es pot copsar aquesta evolució ascendent, dins del bloc nuclear de la composició literària i filosòfica del concepte temàtic central. I així, sobre l'Eros, els oradors

convidats a *El Banquet* en tenen opinions diverses que, per copsar el seu desenvolupament conceptual, cal resumir tot seguit:

- **Fedre** n'exalta l'**amor físic** i sexual.
- **Pausànies** s'interessa més per l'**amor espiritual**.
- **Erixímac**, amb la teoria dels contraris, **concilia** tant l'aspecte de l'**amor físic** com el de l'**amor espiritual**.
- **Aristòfanes** fa reviure la teoria heracliana de les forces contràries i concep l'amor -des de l'originalitat del "**Mite andrògin**"- com la necessitat de trobar "l'altra meitat" que manca a la persona, com vulgarment es diu. Tot i que, amb la teoria dels contraris, **confon l'amor amb l'instin sexual**, alerta que per aconseguir l'amor vertader cal obrar a favor dels déus, no enemistar-se amb ells i recórrer a la naturalesa primitiva per trobar el veritable amor.
- **Agató**, donant un gran pas metodològic, presenta ensems una gran **novetat en proposar el tema de la definició** dels éssers i les seves propietats, la qual cosa es desprèn de la descripció que fa d'Eros. Tant és així que rep un gran elogi de Sòcrates.
- **Diotima i Sòcrates**, amb permanent dialèctica, elaboren el tema de la **definició de l'Eros** i, en el seu aprofundiment, sota el recurs d'una iniciació misteriosa -a la vegada que pedagògica-, s'enlairen al més encimbellat grau de perfecció.

No es tracta de repetir aquí res que no s'hagi explicitat sobre el tractament de l'Eros per part de poetes i filòsofs, el seu origen, la seva naturalesa i la seva activitat perquè, molt acuradament, totes aquestes qüestions han estat resseguides en l'anàlisi del text de *El Banquet*. Ara bé, si a mode de valoració es tracta, no se'ns pot escapar de mostrar la progressió o transformació conceptual que, de forma gradual, l'Eros presenta en aquesta obra de Plató. I en destaquem els punts següents:

- Hem escoltat (o, millor dit, hem llegit) que l'Eros, durant una bona part de la sessió dels comensals de *El Banquet* i, per mitjà de la dissertació de cada orador, ha estat concebut com un "**déu major**" i, fins i tot, -oblidat en el temps-, per literats, poetes i filòsofs, malgrat la seva importància en la vida i l'acompanyament dels éssers humans. En aquesta ocasió, Plató li'n fa justícia i li'n dedica una obra sencera.

- Però al punt en què intervenen Diotima i Sòcrates -amb la força i la claredat que proporciona la definició de les coses, conjuntament amb el recurs jogasser del mètode dialèctic propi a què Plató els ha sotmès durant tota l'argumentació (presentant aquell savi com un ignorant que no sap res i, en canvi, aquella desconeguda com posseïdora de gran saviesa), l'Eros pateix un capgirell en la concepció que hom s'havia format originàriament, i adquireix d'immediat tota una munió de qualitats, al llarg de tot aquest diàleg socràtic, que -malgrat els defectes de què n'és posseïdor també- esdevindrà un acompanyant ben fiable dels éssers humans:
  - ✓ D'entrada, la categoria d'Eros queda substancialment rebaixada, la qual cosa sorprèn negativament al lector i l'impacta. Taxativament s'afirma que no és cap "*déu superior*", sinó que la seva categoria forma part d'una nova jerarquia de divinitats que, sota el concepte de "*dàimon*", la Grècia clàssica el té en consideració com d'una "*entitat divina inferior*". Evidentment, el lector espera que aquesta desconsideració pugui refer-se d'alguna manera...
  - ✓ Resulta que aquest "*dàimon*" en tenir un origen complex -molt ben explicat a través del mite de Poros i Penia- pateix grans imperfeccions i està dotat també d'excel·lents virtuts. Per això Eros, de ben segur que assemblant-se en atributs a la naturalesa humana, no només porta en sí força defectes, sinó que també gaudeix de grans potencialitats. I és per aquesta mateixa raó que pot entendre l'ésser humà i esdevenir un bon company de viatge...
  - ✓ El restabliment del desencís sobre Eros ens arriba de la mà de Plató perquè, resseguint el seu pensament respecte d'aquesta entitat, es descobreix que no només acompanya els homes, sinó que hi viu. Hi ho fa a la manera d'un mediador o intermediari. I, tan gran és la seva potència, que assumeix la tasca de fer-los sentir necessitat, inclinació, tendència, desig o atracció per aconseguir allò que els manca i que -en una exposició magnífica a la vegada que pedagògica i adés dins d'una concepció plenament misteriosa i iniciàtica- els ajuda a conduir-los gradualment des de l'etapa més sensible i baixa de les coses a la més intel·ligible i elevada, fins descobrir-los la contemplació de la Bellesa de la qual en participen, -com a reflex- els éssers i totes les coses...

- ✓ L'Amor / l'Eros gaudeix, doncs, com objecte propi, de la necessitat o tendència de posseir el Bé = Bellesa i de forma perpètua. I Plató, d'una forma molt gràfica -a través de la dialèctica socràtica- s'entreté en *El Banquet* en explicar detalladament que:
  - L'impuls i la unió sexual entre un mascle i una femella serveix no només per garantir la perpetuació de l'espècie -com un reflex de la immortalitat, tot i que és una prova que no resulta pas gens convincent-, sinó també per assolir un tipus de felicitat que ha de conduir, si es donen les condicions precises de saviesa i d'encertat acompanyament, a recórrer gradualment el camí que mena cap a la contemplació del Bé suprem = la Bellesa summa.
  - L'estímul eròtic entre éssers del mateix sexe i la pràctica de l'homosexualitat no constitueixen, en principi tampoc, cap impediment inicial per assolir els graus de perfecció que es descriuen en els misteris iniciàtics. Però els amants s'han de deixar empènyer per l'Eros i l'educació dels mestres a l'efecte de superar cadascuna de les etapes indicades, esglaó per esglaó amunt, fins a la meta final que consisteix en el premi de la intuïció i contemplació intel·lectuals del Bé perfecte = la Bellesa suprema.

1.2.3. "El Banquet" concilia les doctrines d'Heràclit i Parmènides i fa un gran elogi de l'amor

Per altra banda, qui no veu, després d'una lectura estudiada de *El Banquet*, com la concepció filosòfica d'Heràclit (tot està en procés constant de canvi, en un perpetu fluir de les coses) i Parmènides (per la raó la realitat és radicalment immutable, en contra del moviment enganyós que presenten els sentits)¹⁷⁶, en aquesta ascensió turbulenta i anhelada de l'ésser humà, en companyia de l'Eros, cap a la realitat del món de les Idees i a la possessió perpètua i immortal del Bé = Veritat = Bellesa = Amor?

Si donem una ullada a les característiques de les relacions humanes de la Grècia clàssica descobrirem de quina manera Plató defuig de les coses i dels interessos humans per elevar-se -en

---

¹⁷⁶ VALLMAJÓ, Llorens. *Història de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 16-17.

reflexionar sobre l'amor- cap un altre món que *Fedre* ens descriurà. De moment, i en definitiva, podem dir que *El Banquet* és una obra dedicada a l'elogi de l'amor. Sis personatges convidats -tot i que el protagonista podem dir que n'és Sòcrates- en un diàleg estructurat dins de la més depurada metodologia dialèctica socràtica, que Plató recull com tresor preuat, exposen la seva pròpia visió sobre Eros o l'Amor¹⁷⁷.

2. "Fedre o de la bellesa"

2.1. El diàleg "Fedre", des de la seva "forma" literària

2.1.1. Una lectura, a la recerca de la finalitat amb què va ser escrita l'obra

La lectura de *Fedre*, al igual que la de *El Banquet* ha estat àrdua, tot i que motivada. I això, a l'igual que les causes que aportàvem en fer la crítica de *El Banquet*.

Un discurs de Lísies, llegit per Fedre, i dos discursos de Sòcrates han recorregut una obra en què la subordinació sintàctica de les oracions pronunciades ha dificultat la seva lectura. Però, superat aquest obstacle, el contingut del pensament de Plató ha aparegut amb vitalitat. Tot i això, la crítica literària d'autors de renom s'ha preguntat, en més d'una ocasió, quin era el tema principal de *Fedre* perquè, a la veritat, n'obre molts.

De la lectura de diversos comentaristes, estudiosos sobre la temàtica de *Fedre*, hem pogut observar una gran mostra de criteris diversos. I, per això, ens preguntem:

- ✓ L'assumpte central de l'obra, s'orienta a la descripció de la vida dels amants?
- ✓ Es tracta d'un diàleg per elaborar una tècnica o mètode de retòrica?
- ✓ El tema és Eros o l'Ànima? El món visible o l'invisible? La Bellesa, potser?
- ✓ Es pretén fer propaganda de l'Acadèmia per interessar els joves en l'educació?
- ✓ I si el tema unificador fora el coneixement d'un mateix per assolir la Virtut?

---

¹⁷⁷ VALLMAJÓ, Llorens. *Història de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008. Pàg. 46.

Així, doncs, quina n'és la finalitat del diàleg? Resulta difícil reduir a la unitat una obra tan complexa. Plató aborda, en aquesta obra, una multiplicitat de qüestions diverses: metafísica, gnoseologia, psicologia, teodicea, retòrica. Però no ho fa en forma de tractat sistematitzat, sinó que, a través d'uns diàlegs, va semblant el seu pensament i deixa que creixi.

Nosaltres ja ho hem dit. Ens ha semblat que els temes principals en són tres: L'Amor, l'Ànima i la Retòrica. I la manera com s'enllacen entre sí ens resulta clara perquè -de ben segur- la Retòrica, com una eina per instruir l'ànima dels joves, n'és l'objectiu amb què Plató pretengué escriure aquesta obra. I amb aquesta intencionalitat va aprofitar per parlar de les múltiples qüestions que al llarg de l'anàlisi de la seva obra ens ha tingut entretinguts, però fent-ne sobresortir els temes de l'Amor i de l'Ànima, amb totes les seves implicacions.

Raonament i fantasia es donen de la mà de tal manera que, en *Fedre*, es troba la llavor dels principis del pensament platònic.

2.1.2. Una obra de propaganda retòrica i de pensament filosòfic a favor de l'Acadèmia

Tanmateix, cal reconèixer-hi en *Fedre* un llenguatge culte, viu i curull d'expressions típiques que fa suposar un traductor de l'obra a l'alçada de la intencionalitat estilística de l'original grec. I això, tant en la composició literària dels discursos com també en els diàlegs que, necessàriament, es produeixen en atenció a un tipus d'obra que pretén mostrar -públicament i propagandística- no només la qualitat de la retòrica de l'Acadèmia ja fundada, sinó també la dialèctica socràtica i la saviesa que s'hi imparteix. El mateix es pot dir de *El Banquet*.

2.1.3. Els recursos estilístics trobats a la peça literària de l'obra

Cal esmentar aquí, com a figura estilística predominant, el recurs literari de la palinòdia o retractació que apareix, de forma continuada, en el primer discurs sobre l'amor, després que Sòcrates intervingués en l'exposició de Lísiades a través de *Fedre*.

De la mateixa manera que hem vist en la forma literària de *El Banquet*, també mereixen una consideració especial els abundants recursos estilístics que el diàleg *Fedre* n'és curull. No repetirem el mateix que s'exposà amb prou quantitat en l'apartat de referència de *El Banquet*. Però basti dir, altra vegada que, sota una exposició dialogada viva i profunda, hi sobresurten tota mena de recursos

literaris o d'estil que encalquen el curs de l'obra en qüestió com hem ressaltat en *El Banquet*. Tanmateix, cal consignar, com a recurs literari nou, la palinòdia (retractació).

2.1.4. L'esquema de la composició literària de l'obra

Ens ha encuriósit la manera com Plató fa parlar els dos personatges, amb un seguit de diàlegs vius, en ocasions tendres i, també amb alguna discussió, que es poden comparar als que s'han pogut llegir a les tragèdies de Sòfocles i Eurípides.

Fedre és un jove apassionat pels discursos i amant dels bells coneixements que s'ofèn quan Sòcrates es burla del seu amic Lísies. Però, ensems, el copsem enormement respectuós vers la saviesa del seu mestre venerat, Sòcrates. Resulta encantadora l'escena en què, amb una curiositat innocent, Fedre pregunta a Sòcrates si creu en el robatori de la nimfa Ortítia o la franquesa amb què li fa reconèixer la vanitat de la seva curiositat i confessar la seva ignorància, les seves preocupacions i els seus errors. El mestratge socràtic condueix tot el fil de *Fedre* que Plató, amb saviesa i bona retòrica, ha sabut plasmar.

- La primera part de *Fedre* és un viatge que recorre el temps, partint d'una concepció restringida de l'amor, fins a una altra de més àmplia i oberta que dona ocasió a descobrir la naturalesa de l'ànima, les seves propietats i el seu destí des de la contemplació de la Bellesa i l'escenografia meravellosa de la realitat celestial i el Mite del carro alat.
- La segona part de *Fedre* és una excursió esforçada que comença en un punt concret del camí sobre la importància de la retòrica, fins a un terme en què es descriuen les passes a donar i els aspectes més importants a tenir en compte per arribar a discursar mitjançant una veritable oratòria.
- Tanmateix, cal exceptuar en aquest *crescendo* positiu de *Fedre*, el problema que ofereix l'escriptura -els arguments han estat extrets del pensament de l'antiguitat remota i del context històric-, però que Plató, en decidir-se a posar per escrit els seus diàlegs, podem afirmar que, indirectament, la salva amb la convicció que esdevindrà una bona tècnica amb el pas del temps.

La conversa entre Sòcrates i Fedre -que es perllonga durant una tarda d'estiu, sota un arbre frondós, un rierol fresquívol i al compàs del cant dels grills o cigales- passa de les coses més subtils de la dialèctica a l'oda poètica, amb una densitat de contingut veritablement profunda. Fins i tot, el diàleg entre Sòcrates i Fedre, acaba atansant-se als déus -en concret al déu Pan- amb una pregària

de súplica pel capteniment d'ell mateix, de Fedre i de Lísies. I, amb un lacònic "*anem-nos-en*", acaba l'obra en punt final.

2.2. El diàleg "*Fedre*", des del seu "*contingut*" filosòfic

Malgrat que la finalitat amb què Plató va escriure *Fedre* resta per als crítics i comentaristes de renom, com una qüestió a debatre, copso en aquest diàleg diverses concepcions filosòfiques que cal valorar des d'aquest treball analític realitzat.

2.2.1. Uns bells diàlegs pronunciats en un escenari bucòlic i una pregària final mirant el cel

Entre el començament i el final de "*Fedre o de la bellesa*" crida l'atenció poderosament la conversa dialogada -plena de contingut filosòfic- que inicien el jove Fedre i l'entenimentat Sòcrates, en un ambient agradosament bucòlic, i que acaba amb una oració mirant el cel. Efectivament:

- La conversa es decideix de fer fora de les muralles de la ciutat, i s'inicia en una tarda d'estiu en què deixeble i mestre reposen estirats a l'herba d'un prat -sota l'ombra d'un plataner- amb els peus tocant l'aigua fresca d'un rierol, mentre el ventijol pur de l'Àtica els venta suaument i els refresca del sol que irradia potent, mentrestant els grills xerriquen i les nimfes embadalides escolten també les paraules que es desprenen dels interlocutors.
- Finalment, la veritat a què s'arriba en *Fedre* és com un deliri enviat pels déus, però no es tracta de les divinitats d'Atenes que inspiren els artistes o poetes, sinó que són el déu Pan¹⁷⁸ -una antiga divinitat pelagiana-, així com les nimfes dels rierols i de les muntanyes, l'esperit mateix de la natura que revela els secrets de l'univers i del més enllà -el món sensible i la realitat del món ideal- a l'ànima escollida. La pregària final al déu Pan, per demanar capteniment als personatges de *Fedre* i obtenir l'harmonia interior i exterior.

I amb "*l'anem-nos-en*" final, que Plató posa en boca de Sòcrates, Fedre torna amb ell a la ciutat on podrà contemplar el bullici del homes, però amb una altra visió més clara -després d'haver descansat al camp- entre una discussió i instrucció sobre temes de cabdal importància.

---

¹⁷⁸ Pan, és el déu de la fertilitat que, representat en forma de sàtir, es dedica a conduir ramats i a l'agricultura. Se solia trobar en llocs fresquívols, a la vora de les fonts, perseguint nimfes.

2.2.2. Quina relació s'hi detecta entre la primera i la segona parts de "Fedre"? Una ruptura ben clara o un lligam intencionat? I, de la lectura de la primera part de l'obra, si observa una vertebració coherent?

Després d'una lectura atenta i estructurada de *Fedre* ens podem preguntar sobre la relació que guarden les seves diferents parts. En aquest aspecte cal dir que:

- D'entrada, podem afirmar que entre la primera part (amb els temes concrets sobre l'amor i els efectes de la follia de l'Eros, l'ànima amb el mite del carro alat i l'escenografia de l'univers terrestre i el celestial, el coneixement de les idees i la reminiscència, la bellesa, la tipologia de les ànimes amoroses i el procés d'enamorament) i la segona part (amb una llarga exposició sobre la retòrica) d'aquesta obra dialogada, amb monòlegs de Sòcrates abundants, sembla que no hi ha cap ruptura. Al contrari, ens inclinem a dir que la descripció de la retòrica de la segona part, pretén il·luminar tots els temes de la primera part amb una proposta metodològica i educativa de primer ordre perquè, sigui ara, sigui en el futur, els discursos sobre els quals puguin arribar en benefici dels oients de la polis amb claredat, en ser exposats amb dignitat i saviesa.
- Després, atenent-nos a la coherència entre els temes tractats, ens dóna la sensació que Plató, per no contradir-se segons els continguts exposats en el tractament de la retòrica de la segona part, lliga prou bé tots els temes de la primera. Si observem atentament aquest lligam en la lectura de la primera part, arribarem a un acord:
  - ✓ El discurs de Líies ha estat superficial perquè ha exposat que l'amor és una pura necessitat física que, en alguns casos, s'orienta a satisfer solament els impulsos sexuals -considerats com un embogiment-sota l'aparença d'estimar per no tenir complicacions de cap mena. I Sòcrates, en principi hi està d'acord. Però no tarda en disculpar-se i, amb el mètode que li és propi, tracta de situar les coses en el seu punt just. Per això, la seva exposició guarda un ordre i n'explica o descriu -fil per randa- cadascun dels components del tema que els preocupa com n'és l'Eros o la tendència de l'amor.
  - ✓ Així, doncs, de forma molt ben orquestrada Plató ens presenta un seguit de temes perfectament relacionats.

Comença parlant de l'Eros com un déu (en *El Banquet* se'ns diu clarament que és un déu menor o "dàimon") posseït d'una mena d'embogiment contagiós, però d'origen diví, com ho són igualment l'activitat profètica, els ritus d'iniciació i la inspiració poètica. Però atès que l'objecte que busca l'Eros és l'ànima, Plató cerca immediatament el concepte de la qual (escatint el principi de moviment de què està dotada i, en conseqüència, la immortalitat que li n'escau), la seva naturalesa originària (amb la descripció fantasmagòrica del mite del carro alat recurrent per entre els circuits de la cúpula celestial) i el seu destí final. Després, s'entreté forçant la tensió entre l'amor i la bellesa, la tipologia de les ànimes amoroses i, finalment, descriu el procés de l' enamorament. Tot un conjunt temàtic molt ben vertebrat que, en definitiva porta a què l'ànima aflueixi cap a la realitat del món ideal amb la contemplació de les idees del Bé = Bellesa = Virtut = Amor.

2.2.3. Matrimoni i homosexualitat en l'antiga Grècia clàssica

L'amor en l'antiga Grècia clàssica -a banda del caràcter sagrat del matrimoni i les finalitats principals del qual com la procreació dels fills, la conservació del patrimoni i la solidaritat entre els propis membres de la família- s'estenia també a l'homosexualitat com a manifestació d'amor entre un home i un adolescent, entre el mestre i el seu deixeble, imatge que se'ns ha presentat al llarg de tota la lectura de *Fedre* i a la qual -entre ombres i resplendors- no hi hem pas pogut renunciar-hi.

I Plató, coherent amb la seva doctrina, ultrapassa l'aspecte morbós de l'amor i, a la seva manera, es distancia d'allò purament físic -no sense esforç, però fins a uns límits insospitats que avui considerariem com la vivència d'un mecanisme de defensa de sublimació-, per elevar-se al món de la contemplació on hi resideixen les idees perfectes. Aquest enlairament suposa un amor de tipus intel·lectual en què cadascú, en trobar l'estimat que li n'és propi, el retorni a la naturalesa antiga com s'ha analitzat en els mite del carro alat.

Tanmateix, encara que l'evolució de la saviesa de Plató respecte de l'amor és prou meritòria, el seu intent -aplicat a la investigació filosòfica- pateix d'errors importants que cal considerar:

- El seu concepte d'amor es fonamenta en una atracció de tipus homosexual plenament admesa i considerada avui en dia per la societat actual-, tot i que hi sobresurti, com un

atenuant, la idea de l'amor platònic com una unió mental o contemplació de la realitat ideal o món de les Idees. Plató coneix bé la irracionalitat de la força de l'amor i, en aquest sentit, li n'atorga un valor que està per sota de l'esfera de la raó. Podríem preguntar-nos si, vitalment, Plató va conèixer el veritable Amor, fruit de la realitat de les seves Idees, més enllà del món irracional i, fins i tot, del racional.

- També cal recordar que, segons hem albirat en el context històric de l'ambient en què Plató va viure, la dona era menystinguda socialment i les més efusives i grans manifestacions d'amor i d'afecte es donaven entre els homes. Per això mateix, a la Grècia de Plató, el matrimoni no passava d'una unió orientada a la satisfacció de les necessitats físiques, al sentit de la procreació dels fills, a la perpetuació de l'espècie i a la conservació del patrimoni, dins d'un clímax de religiositat propi de tot poble de l'antiguitat.

I tant en l'amor homosexual com en l'heterosexual la realitat és la mateixa. Es tracta d'un enamorament i la conquesta de la persona estimada. Ara bé, en contrast amb això, Plató hi oposa l'amor com una melangia de l'Absolut, una tensió cap als déus d'on hem procedit, molt més enllà del món sensible, és a dir, de la realitat o Món de les Idees.

VII. PLATÓ: CONCORDÀNCIA ENTRE L'AMOR PLATÒNIC I LA SISTEMATITZACIÓ FILOSÒFICA DE LA SEVA OBRA

Plató no va escriure, com han fet altres pensadors, una obra filosòfica sistematitzada, sinó que si s'ha pogut confeccionar un cos doctrinal compacte i ben lligat, ha estat perquè de la lectura i l'estudi de les seves obres s'ha recollit el brillant pensament d'aquest filòsof original. Nogensmenys, actualment disposen de les dues coses: de les obres manuscrites en múltiples traduccions i comentaris crítics i de la sistematització de la teoria platònica per a un estudi global de la matèria. Nosaltres ens hem acollit als dos vessants i, per això, ara ens permetem de contemplar la concordança existent -si és que la trobem- entre l'obra directa i el pensament recollit...

Recapitem i, retrospectivament, vegem:

1. Quina concepció té Plató sobre l'Amor i, en descriure'l, a què s'ha vist obligat de referir-nos?

Els dos llibres escollits per al treball de recerca -*El Banquet* i *Fedre*- ens han descobert l'Amor platònic, aquest poderós component de la naturalesa humana que, com no podia ser d'una altra manera, procedeix de la realitat suprasensible o Món de les Idees.

I així:

- Des de *El Banquet* o de *l'Amor*:

L'Eros no és la superficial noció de Lísies (com s'ha escatit en *Fedre*), sinó una superació del cos i del desig cap a un altre univers on el fet d'estimar és "contemplar" la Bellesa i el desitjar és "entendre" la Veritat. Un company de viatge, doncs, capaç d'omplir les necessitats dels homes, a través de la tendència, l'anhel o el desig cap al Bé. L'Eros pertany al gènere de la relació o comunicació i resulta ser una forma de necessitat que desvetlla el desig del Bé = Bellesa. La seva naturalesa no és cap déu, sinó un esperit semi déu o "dàimon", perquè prové de pare diví i de mare mortal i, per tant, exerceix de mediador vers als éssers humans i fa d'intermediari entre la ignorància i la saviesa.

Tanmateix, per arribar a la Felicitat cal ascendir per entre unes etapes mitjançant un procés iniciàtic de l'ànima (la tendència a la bellesa merament corporal, la de les ànimes o del capteniment personal i social i la dels coneixements no corporis) que culmina en la gran revelació de la contemplació de la Bellesa, en la realitat o Món de les Idees, i que resulta ser eterna i increada, immortal, objectiva, única, immutable i asexual.

- Des de *Fedre o de la Bellesa*:

L'Eros esdevé una bogeria i té una vessant de deliri. D'essència divina (recordem que en *El Banquet* és un semi déu o "dàimon"), la follia també és divina i immortal, però entre els mortals aquesta follia pot arribar a ser malaltissa i per això com s'ha expressat en el seu moment, obliga a "*estar tocat de l'ala*", en expressió del mateix Plató amagat en uns versos inèdits. Hi apareix, doncs, una distinció molt important entre la follia divina i l'embogiment dels mortals.

Tanmateix, la concepció de l'Eros i la seva actuació en els éssers humans, obliga a Plató a ulteriors explicacions. I així, essent l'Eros l'objecte dels homes es veu en la necessitat de definir l'ànima, dient que és principi de moviment propi i, en conseqüència, immortal, provinent de la realitat o Món de les Idees -de les quals en participa- i que mitjançant el Mite del carro alat -circulant per entre una topografia celestial- pot explicar la seva naturalesa (l'auriga o pilot del carruatge s'identifica amb la racionalitat, el cavall negre fomenta els apetits o desitjos concupiscibles i el cavall blanc permet la realització d'accions irascibles o nobles). Quan l'ànima cau al món sensible i enganyós no tot s'ha perdut perquè l'ànima o ésser humà, després de la mort i de molts anys, pot reencarnar-se. I no només això, sinó que, a través de la teoria del coneixement o de la reminiscència, l'ànima pot enlairar-se novament cap a la realitat o Món de les Idees i contemplar el Bé = la Bellesa, la qual cosa ens recorda el tema de l'ascensió iniciàtica que hem trobat en *El Banquet*.

No se li n'escapa a Plató de tractar el tema de la Bellesa i de l'Amor i, menys, el relacionat amb el procés de l' enamorament, tornant a la consideració de l'al·legoria del Mite del carro de tir i a les conseqüències beneficioses o de malastrugança -sempre amb la realitat o Món de les Idees en l'horitzó de la cúpula celestial- per assolir la contemplació del Bé = la Bellesa = la Felicitat, segons la destresa de l'auriga en l'encertada conducció dels cavalls.

I de la Retòrica? Doncs, un bon instrument per alligonar els joves mitjançant bells discursos perquè L'Eros, el dàimon mediador i company de viatge de l'ésser humà en l'escala de l'Amor, harmonitzi o equilibri la força embogidora del desig a l'efecte de superar aquell tipus d'amor més precari i baix d'aquells amants que resten posseïts per la passió pròpiament física i merament egoïsta -fins i tot el tipus d'amor més moderat, propi d'un estat intermedi, en què l'amant actua més racionalment, però que encara es complau en l'impuls sexual- fins arribar, a la cúspide de l'escala amatòria on s'hi troba l'autèntic filòsof que -desposseït de tota servitud sexual no busca altre desig que caminar cap a la Veritat, el Bé i a la Bellesa. Aquest tipus d'amor comporta la força i la vigoria -encara que fonamentat en

l'instint sexual- per sublimar i convertir la passió en Amor a la Filosofia i que encunya l'autèntic significat de "l'amor platònic" del que malauradament i molt sovint se'n parla de forma totalment imprecisa.

2. La concepció de Plató sobre l'Amor concorda amb la doctrina filosòfica sistematitzada?

La importància retòrica dels discursos o diàlegs de Plató resulta clara i brillant per a l'explicació dels esplèndids mites, on el seu contingut s'adreça cap a una investigació filosòfica sobre l'amor, els homes, els déus, les ànimes, les contradiccions, la passió i la raó, el món de les idees o de la realitat summa, la tensió entre el cos que pesa i l'ànima que aspira, el record o reminiscència de les idees, el món supracelestial i el terrenal, la condició corporal que mitiga la presència directa de les realitats ideals i de les que en participa a través del prisma del cos ja que els sentits són obertures vers l'horitzó de la Intel·ligència plena, del Bé màxim, de l'Amor total, de la Veritat absoluta, de la Bellesa summa...

El "*Mite de la caverna*" enllaça la concepció platònica de la realitat, o món de les idees, amb la teoria del coneixement i de la reminiscència. Un altra al·legoria, el "*Mite del carro alat*", ens connecta la teoria del coneixement amb l'antropologia platònica o visió de l'ésser humà. I l'antropologia platònica ens porta cap a l'ètica i a la teoria social de l'Estat. Un lligam doctrinal que, reduint-lo a l'interès del nostre treball analític de recerca, molt bé pot demostrar que:

- ***Per una banda, aquella aspiració envers el Bé o a la Bellesa que trobem en "El Banquet", així com la naturalesa i l'acció de l'Eros en l'ésser humà, les característiques de l'ànima i la superació de les etapes per a la consecució de la realitat de les Idees superiors (IV.2.1), coincideixen perfectament amb la doctrina sistematitzada sobre la Metafísica i Psicologia platòniques exposades (V.1-V.3).***
- ***Per altra banda, aquell concepte amb què "Fedre" complementa la naturalesa i l'acció de l'Eros en l'ésser humà, així com l'origen, la situació i el destí de l'ànima, sense oblidar-se de la possibilitat d'accedir al Bé o a la Bellesa mitjançant el "Mite del carro alat" (IV.2.2), concorda plenament amb la doctrina sistematitzada sobre la Metafísica, Gnoseologia i Psicologia platòniques (V.1-V.2-V.3).***

- ***I finalment, el tema de la Retòrica, exposat en "Fedre", s'orienta a l'exposició de discursos construïts literàriament bells i conceptualment profunds, per tal que serveixin -des de l'Acadèmia o des de qualsevol indret de la Grècia- per persuadir els joves o els ciutadans de la polis vers una bona educació, tant per al capteniment personal que inspira l'ètica individual, com per a la vida social i ciutadana de la polis a través de la política.***

En definitiva, tant de bo que la superació del "món de les ombres" esclati en la realitat del "món de la llum" o de les Idees...

VIII. BIBLIOGRAFIA

PLATÓ. *El Banquet / Fedre*. Edicions 62, Barcelona, 1998. Edició a cura de MONTSERRAT, Josep i traducció catalana de LEITA, Joan. Edició base utilitzada per a la traducció catalana: ROBIN, Léon, MORESCHINI, Claudio i VICAIRE, Paul. *Platon, Oeuvres Complètes*. Collection des Universités de France per l'Association Guillaume Budé. Les Belles Lettres, París 1920-1964.

PLATON. *Obras completas*. Ed. Aguilar, Madrid, 1981.

REALE, G. / ANTISERI, D. *Historia del Pensamiento Filosófico y Científico*. Vol. I. Ed. Herder, Barcelona, 1988.

KLIMKE, F. / COLOMER E. *Historia de la Filosofía*, Ed. Labor, Barcelona 1961.

FISCHL, J. *Manual de Historia de la Filosofía*. Ed. Herder, Barcelona

MARIAS JULIAN-LAIN ENTRALGO, PEDRO. *Historia de la Filosofía y de la Ciencia*. Ed. Gaudarrama, Madrid, 1967.

GAARDER, J. *El món de Sofia*. Ed. Empúries, Barcelona, 2003.

VALLMAJÓ, Llorens. *Historia de la Filosofia*. EDEBÉ, Barcelona, 2008.

NAVARRO-CALVO. *Historia de la Filosofía*. Ed. Anaya. Madrid, 1992.

ISART, M. *Filosofia antiga*. Plató. Apunts per a l'estudi de la filosofia 2n BAT i per a la preparació a la Selectivitat. Escola Pia de Sarrià-Calassanç, Barcelona, 2005.

SCOTT, C. *Mitologia. Antología ilustrada de mitos y leyendas del mundo*. Ed. Blume, Barcelona 2002.

PROA TEMATICA. *El medi social* (Vol.V). Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.

TEMATICA SALVAT. *Historia de las civilizaciones. La civilización griega*. Salvat Editores, S.A., Barcelona, 2003.

GRAN LAROUSSE CATALÀ. *Enciclopèdia*. Ed. 62, Barcelona 1991.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopèdia*. Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona, 1981.

SALVAT UNIVERSAL S.A. *Enciclopedia*, Salvat Editores, Barcelona, 1996.

DICCIONARIO ENCICLOPEDICO ESPASA. *Enciclopèdia*. Espasa-Calpe S.A., Madrid, 1985.